

## ĢENERĀLADVOKĀTES JULIANAS KOKOTES

[JULIANE KOKOTT] SECINĀJUMI,

sniegti 2005. gada 8. decembrī<sup>1</sup>

### I — Ievads

1. Izskatāmā lieta ir saistīta ar Eiropas Kopienu Komisijas ierosināto procedūru aizliegtu vienošanos jomā, kas attiecas uz elektrotehnikas vairumtirdzniecības tirgu Nīderlandē. Šajā procedūrā, kas no brīža, kad tika uzsākta izmeklēšana, līdz brīdim, kad Komisija pieņēma lēmumu, ilga vairāk par astoņiem gadiem, Komisija *Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied* (Nīderlandes Federatīvā apvienība vairumtirdzniecībai elektrotehnikas nozarē, turpmāk tekstā — “FEG”) un tās biedram, *Technische Unie BV* (turpmāk tekstā — “TU”), par EKL 81. panta 1. punkta pārkāpumiem piemēroja naudas sodu.

2. Šo Komisijas 1999. gada 26. oktobra lēmumu<sup>2</sup> (turpmāk tekstā — “apstrīdētais

lēmums”) pilnībā apstiprināja Pirmās instances tiesa ar 2003. gada 16. decembra spriedumu apvienotajās lietās T-5/00 un T-6/00 *Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied*<sup>3</sup> (turpmāk tekstā — “pārsūdzētais spriedums”).

3. Tiesa tagad izskata FEG apelācijas sūdzību, kas vērsta pret šo Pirmās instances tiesas spriedumu<sup>4</sup>. Neskaitot virkni apelācijas sūdzības pamatu, kuros FEG būtībā ceļ iebildumus par pamatojuma trūkumu un EKL 81. panta pārkāpumu, tā īpaši norāda uz to, ka Pirmās instances tiesa no pārmērīgi ilgās procedūras nav izdarījusi vajadzīgos secinājumus.

1 — Originalvaloda — vācu.

2 — Komisijas 1999. gada 26. oktobra Lēmums 2000/117/EK par EK līguma 81. panta piemērošanas procedūru, Lieta IV/33.884 — *Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied* un *Technische Unie* (FEG un TU), izziņots ar dokumenta numuru C(1999) 3439, OV 2000, L 39, 1. lpp.

3 — Spriedums apvienotajās lietās T-5/00 un T-6/00 *Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied* u.c./Komisija (Recueil, II-5761. lpp.).

4 — Tiesā par šo pašu spriedumu apelācijas sūdzību ir iesniegusi arī TU (lieta C-113/04 P); šajā sakarā skat. manus šīs dienas secinājumus.

## II — Atbilstošās tiesību normas

nepārsniedzot 10 % no katra pārkāpēja uzņēmuma iepriekšējā finanšu gada apgrozījuma, ja tie ar nodomu vai nolaidības dēļ;

4. EKL 81. panta 1. punktā ir aizliegti “visi nolīgumi uzņēmumu starpā, uzņēmumu apvienību lēmumi un saskaņotas darbības, kas var iespaidot tirdzniecību starp dalībvalstīm un kuru mērķis vai sekas ir nepieļaut, ierobežot vai izkropļot konkurenci kopējā tirgū [..]”.

a) pārkāpj [EKL 81. panta 1. punktu] [..],  
[..].

Nosakot soda naudas [naudas soda] apmēru, ņem vērā gan pārkāpuma smagumu, gan tā ilgumu.”

5. Šādos gadījumos Komisija attiecīgajiem uzņēmumiem var piemērot naudas sodu. Šajā sakarā Padomes Regulas Nr. 17<sup>5</sup> (turpmāk tekstā — “Regula Nr. 17”) 15. panta 2. punkts nosaka:

## III — Prāvas rašanās fakti un procedūra

### A — Prāvas rašanās fakti un procedūra Komisijā

“Komisija ar lēmumu var uzlikt uzņēmumiem vai uzņēmumu apvienībām soda naudas [naudas sodus] 1000 līdz 1 000 000 norēķinu vienību vai lielākā apmērā, bet

6. Šīs tiesvedības pamatā esošā konkurences lieta skar Nīderlandes elektrotehnikas materiālu, piemēram, vadu un kabeļu, kā arī cauruļu no polivinilhlorīda (PVC) vairumtirdzniecības tirgu. Saskaņā ar Komisijas konstatēto, šajā tirgū pastāvēja tā saucamais kolektīvais ekskluzivitātes režīms, par ko savstarpēji vienojās uzņēmumu apvienība

5 — Regula Nr. 17: Pirmā Regula par Līguma [81]. un [82]. panta īstenošanu (OV 1962, 13, 204. lpp.). Šī regula tagad ir aizstāta ar Padomes 2002. gada 16. decembra Regulu (EK) Nr. 1/2003 par to konkurences noteikumu īstenošanu, kas noteikti Līguma 81. un 82. pantā (OV 2003, L 1, 1. lpp.). Tomēr pēdējā minētā regula ir spēkā tikai kopš 2004. gada 1. maija, tādēļ izskatāmajā lietā piemērojama ir tikai Regula Nr. 17.

*FEG* un, citu starpā, uzņēmumu apvienība *NAVEG*<sup>6</sup>, noslēdzot tā saucamo "*gentlemen's agreement*", kura mērķis bija ierobežot piegādes tiem uzņēmumiem, kas nav *FEG* biedri. Turklāt tika konstatēts, ka *FEG* ierobežoja savu biedru tiesības brīvi un neatkarīgi noteikt savas pārdošanas cenas.

7. Pirmās instances tiesa pārsūdzētā sprieduma 3.–5. punktā attiecīgās lietas apstākļus rezumēja šādi:

"3 Sabiedrība *CEF Holdings Ltd* (turpmāk tekstā — "*CEF UK*"), Apvienotajā Karalistē dibināta elektrotehnikas materiālu vairumtirgotāja, nolēma uzsākt savu darbību Nīderlandes tirgū un 1989. gada maijā nodibināja šeit meitas sabiedrību *CEF City Electrical Factors BV* (turpmāk tekstā — "*CEF BV*"). Sakarā ar piegādes problēmām Nīderlandē *CEF BV* un *CEF UK* [..] 1991. gada 18. martā vērsās Komisijā ar sūdzību, kas tika reģistrēta nākošajā dienā.

4 Šī sūdzība attiecās uz trim uzņēmumu apvienībām, kas darbojās elektrotehnikas tirgū. Papildus *FEG* runa bija par *Nederlandse Vereniging van Alleenverteenwoordigers op Elektrotechnisch Gebied* (Nīderlandes Ekskluzīvo pārstāvju elektrotehnikas nozarē apvienība, turpmāk tekstā — "*NAVEG*") un *Unie van de Elektrotechnische Ondernemers* (Elektrotehnikas uzņēmumu apvienība, turpmāk tekstā — "*UNETO*").

5 *CEF* uzskatīja, ka šīs apvienības un tās biedri ir noslēguši savstarpējus kolektīvos ekskluzivitātes nolīgumus visos elektrotehnikas materiālu izplatīšanas līmeņos Nīderlandē. Tas padarīja praktiski neiespējamu elektrotehnisko materiālu vairumtirgotāja, kas nav *FEG* biedrs, ienākšanu Nīderlandes tirgū. Tādējādi ražotāji un to aģenti vai importētāji piegādāja materiālus tikai *FEG* biedriem un elektromontieri pieņēma piegādes tikai no tiem. Ar 1991. gada 22. oktobra vēstuli *CEF* paplašināja savas sūdzības apmēru, attiecinot to uz iepriekš noslēgtajiem nolīgumiem starp *FEG* un tās biedriem attiecībā uz cenām un cenu atlaidēm, kā arī uz nolīgumiem, kuru mērķis ir ierobežot *CEF* dalību konkrētos projektos. No 1992. gada janvāra *CEF* sūdzību attiecina arī uz vertikālajiem nolīgumiem par cenām starp atsevišķiem elektrotehnikas materiālu ražotājiem un vairumtirgotājiem, kas ir *FEG* biedri."

8. Turklāt pārsūdzētā sprieduma 6.–14. punktā par izmeklēšanas un procedūras norisi Komisijā ir šāds atzinums:

"6 [Komisija laikā no 1991. gada jūnija līdz augustam, pamatojoties uz 11. pantu Regulā Nr. 17, nosūtīja cita starpā *FEG* vairākus informācijas pieprasījumus.]

<sup>6</sup> — *Nederlandse Vereniging van Alleenverteenwoordigers op Elektrotechnisch Gebied*.

- 7 1991. gada 16. septembrī Komisija nosūtīja brīdinājuma vēstuli *FEG*. Tajā cita starpā tika norādīts uz spiedienu, kas tika īstenots attiecībā uz noteiktiem elektrotehnisko materiālu piegādātājiem, lai tie neveiktu piegādes *CEF*, kā arī uz iepriekš noslēgtajiem nolīgumiem starp *FEG* biedriem attiecībā uz cenām un cenu atlaidēm un uz noteikto apgrozījuma sliekšni dalībai *FEG*. tekstā — “paziņojums par iebildumiem”). 1996. gada 13. decembrī un 1997. gada 13. janvārī *FEG* un *TU* izteica savus apsvērumus saistībā ar šo paziņojumu.
- 8 1993. gada 27. aprīlī Komisija atbilstoši 11. pantam Regulā Nr. 17 iztaujāja atsevišķus elektrotehnisko materiālu piegādātājus.
- 9 1994. gada 10. jūnijā Komisija atbilstoši 11. pantam Regulā Nr. 17 nosūtīja *FEG* informācijas pieprasījumu.
- 10 1994. gada 8. un 9. decembrī Komisija atbilstoši 14. panta 3. punktam Regulā Nr. 17 veica izmeklēšanas darbības attiecībā uz *FEG* un dažiem tās biedriem, tostarp arī attiecībā uz *TU*.
- 12 *FEG* un *TU* iesniedza Komisijai vairākus pieprasījumus par piekļuvi lietas materiāliem. Pēc tam, kad 1997. gada 16. septembrī to rīcībā tika nodotas atsevišķas papildinošas lietas materiālu daļas, katru no tām 1997. gada 10. oktobrī iesniedza Komisijai papildus dokumentu, kas saturēja atbildes uz paziņojumu par iebildumiem.
- 13 1997. gada 19. novembrī notika noklausīšanās sēde, klātesot visiem paziņojuma par iebildumiem adresātiem, kā arī *CEF*.
- 14 Šādos apstākļos Komisija 1999. gada 26. oktobrī pieņēma apstrīdēto lēmumu [..].”

#### B — Apstrīdētais lēmums

- 11 1996. gada 3. jūlijā Komisija paziņoja *FEG* un septiņiem tās biedriem, (tostarp arī *TU*), savus iebildumus (turpmāk 9. Apstrīdētajā lēmumā Komisija būtībā konstatēja, ka *FEG* ir pieļāvusi divus EKL

81. panta 1. punkta pārkāpumus un piemēroja par to naudas sodu. Apstrīdētā lēmuma rezolutīvā daļa ir formulēta šādi: [..]

#### 4. pants

##### "1. pants

1. *FEG* nekavējoties jāpārtrauc 1. un 2. pantā minētie pārkāpumi, ja vien tie jau nav pārtraukti.

*FEG* ir pārkāpusi [EKL] 81. panta 1. punktu, jo tā, pamatojoties uz noslēgto nolīgumu ar *NAVEG*, kā arī uz saskaņotām darbībām ar šajā apvienībā nepārstāvētajiem piegādātājiem, istenoja kolektīvu ekskluzivitātes režīmu, kura mērķis ir ierobežot piegādes tiem uzņēmumiem, kas nav *FEG* biedri. [..]

#### 5. pants

##### 2. pants

*FEG* ir pārkāpusi [EKL] 81. panta 1. punktu, tieši un netieši ierobežojot savu biedru tiesības brīvi un neatkarīgi noteikt savas pārdošanas cenas, pamatojoties uz saistošiem lēmumiem par konkrētām cenām un publicēšanas jomā, saviem biedriem sniedzot bruto un neto cenu ieteikumus, kā arī savu biedru rīcībā nododot forumu, kas ļauj tiem apspriest cenas un cenu atlaides. [..]"

10. Komisija, aprēķinot naudas soda apmēru, ņēma vērā administratīvās procedūras laikā pieļautos pārkāpumus, tostarp arī ievērojamo attiecīgās procedūras ilgumu, un samazināja naudas soda apmēru par EUR 100 000<sup>7</sup>.

— piespriede Komisijai un personām, kas iestājušās lietā, atlīdzināt tiesāšanās izdevumus.

12. FEG pieteikums par pagaidu noregulējuma piemērošanu tika noraidīts<sup>11</sup>.

### C — Tiesvedība tiesā

11. Prasību pret apstrīdēto lēmumu Pirmās instances tiesā cēla gan FEG<sup>8</sup>, gan TU<sup>9</sup>, turklāt katra no tām lūdza tiesu:

— atcelt apstrīdēto lēmumu<sup>10</sup>,

— pakārtoti — atcelt attiecīgi uzlikto naudas sodu,

— papildus pakārtoti — samazināt attiecīgi uzlikto naudas sodu un

13. Pirmās instances tiesas pirmās palātas priekšsēdētājs atļāva CEF BV un CEF UK (turpmāk tekstā kopīgi — “CEF”) iestāties lietā, lai atbalstītu Komisijas prasījumus<sup>12</sup>.

14. Pēc abu lietu — T-5/00 un T-6/00 — apvienošanas mutvārdu procesam un sprieduma pasludināšanai Pirmās instances tiesa 2003. gada 16. decembrī pasludināja pārsūdzēto spriedumu, kurā tā

— noraidīja prasības un

— piesprieda atbildētājām atlīdzināt tiesāšanās izdevumus.

7 — Skat. apstrīdētā lēmuma motīvu daļas 151.–153. punktu.

8 — Lieta T-5/00.

9 — Lieta T-6/00.

10 — Turklāt lietā T-6/00 TU pakārtoti lūdza atcelt apstrīdētā lēmuma 3. pantā izdarītos secinājumus par EKL 81. panta pārkāpumu tajā daļā, kas attiecas uz TU.

11 — Pirmās instances tiesas priekšsēdētāja 2000. gada 14. decembra rīkojums lietā T-5/00 R FEG/Komisija (*Recueil*, II-4121. lpp.) un Tiesas priekšsēdētāja 2001. gada 23. marta rīkojums lietā C-7/01 P(R) FEG/Komisija (*Recueil*, I-2559. lpp.).

12 — Skat. 2000. gada 16. oktobra rīkojumu apvienotajās lietās T-5/00 un T-6/00.

15. Apelācijas sūdzībā, kas Tiesas kancelejā reģistrēta 2004. gada 26. februārī, *FEG* prasījumi Tiesai ir šādi:

- atcelt pārsūdzēto spriedumu apvienotajās lietās T-5/00 un T-6/00 vai vismaz atcelt to daļā, kurā tas attiecas uz lietu T-5/00 un, pieņemot jaunu spriedumu, pilnībā vai daļēji atcelt Komisijas lēmumu vai vismaz būtiski samazināt tai uzlikto naudas sodu;
- pakārtoti — atcelt pārsūdzēto spriedumu apvienotajās lietās T-5/00 un T-6/00 vai vismaz atcelt to daļā, kurā tas attiecas uz lietu T-5/00, un nodot lietu atpakaļ Pirmās instances tiesai;

- piespriest Komisijai atlīdzināt tiesāšanās izdevumus abās instancēs.

16. Komisijas prasījumi Tiesai ir šādi:

- apelācijas sūdzību noraidīt kopumā kā nepieņemamu vai vismaz — kā nepamatotu;

- piespriest apelācijas sūdzības iesniedzējai atlīdzināt tiesāšanās izdevumus.

17. *CEF* kā personu, kas iestājušās lietā, prasījumi Tiesai ir šādi:

- apelācijas sūdzību noraidīt kopumā kā acīmredzami nepieņemamu, nepieņemamu vai vismaz — kā nepamatotu;

- piespriest apelācijas sūdzības iesniedzējai atlīdzināt tiesāšanās izdevumus.

18. Apelācijas sūdzība Tiesā vispirms tika izskatīta rakstveida procesā un pēc tam — 2005. gada 22. septembrī kopā ar lietu C-113/04 P — mutvārdu procesā.

#### **IV — Par otro līdz sesto apelācijas sūdzības pamatu**

19. *FEG* ar otro līdz sesto apelācijas sūdzības pamatu vērsas pret pārsūdzētā sprieduma dažādām daļām, kurās Pirmās instances tiesa konkrēti pievēršas Komisijas secinājumiem saistībā ar konkurences noteikumu aizliegtu vienošanos jomā pārkāpumiem un to ilgumu.

20. Pirms konkrēti izvērtēt šos apelācijas sūdzības pamatus, šķiet, būtu pareizi atgādināt kritēriju, kas izriet no EKL 225. panta 1. punkta un Tiesas Statūtu 58. panta 1. punkta un kuru Tiesa saskaņā ar pastāvīgo judikatūru izvirza apelācijas sūdzības izskatīšanai<sup>13</sup>, proti — apelācijas sūdzību var iesniegt tikai par tiesību jautājumiem. Tādējādi vienīgi Pirmās instances tiesa ir kompetenta konstatēt un izvērtēt atbilstošos lietas faktus, kā arī izvērtēt pierādījumus. Tātad šo faktu un pierādījumu vērtēšana, izņemot gadījumus, kad tie tiek sagrozīti, nav tiesību jautājums, kas kā tāds ir pakļauts Tiesas kontrolei apelācijas ietvaros.

21. Turklāt tāda apelācijas sūdzība, kurā nav pat ietverta argumentācija, lai konkrēti identificētu tiesību kļūdu, kas ļauj apšaubīt pārsūdzēto spriedumu, bet kas aprobežojas ar Pirmās instances tiesā jau izvirzīto pamatu un argumentu atkārtošānu, neatbilst šīm prasībām. Šāda apelācija faktiski ir lūgums vienkārši pārskatīt Pirmās instances tiesai iesniegto prasības pieteikumu, kas neietilpst Tiesas kompetencē<sup>14</sup>.

22. Ņemot vērā iepriekš minēto, tālāk jāpārbauda otrais līdz sestais apelācijas sūdzības pamats.

A — *Par otro pamatu — atteikumu ņemt vērā attaisnojošos pierādījumus attiecībā uz kolektīvo ekskluzivitātes režīmu*

23. Izvirzot savu otro pamatu, *FEG* būtībā apgalvo, ka Pirmās instances tiesa, neatzīstot par attaisnojošiem pierādījumiem atsevišķus dokumentus, kas gan ir izstrādāti pēc Komisijas uzsāktās izmeklēšanas vai tās nosūtītās brīdinājuma vēstules, tomēr pirms paziņojuma par iebildumiem saņemšanas, nav ievērojusi nevainīguma prezumpcijas principu un nav izpildījusi pienākumu norādīt pamatojumu.

24. Šis pamats, kas ir cieši saistīts ar pirmo apelācijas sūdzības pamatu, it īpaši attiecas uz pārsūdzētā sprieduma 196. un 208. punktu. Tajos Pirmās instances tiesa izvērtē dažādu Komisijai iesniegto trešo personu vēstulu pierādījumu spēku, kas, pēc *FEG* domām, atspēko pārmetumus par kolektīvo ekskluzivitātes režīmu. Pirmās instances tiesa tomēr secina, ka attiecīgie dokumenti nevar atspēkot Komisijas secinājumus, ka starp *FEG* un *NAVEG* noslēgtais "*gentlemen's agreement*" faktiski ir īstenots prakse<sup>15</sup>.

13 — Skat. 2005. gada 15. septembra spriedumu lietā C-37/03 P *BioID/ITSB* (Krājums, I-7975. lpp., 43. un 53. punkts) un 2004. gada 7. janvāra spriedumu apvienotajās lietās C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P un C-219/00 P *Aalborg Portland u.c./Komisija*, "Cementa lieta" (*Recueil*, I-123. lpp., 47.–49. punkts).

14 — Skat. 2000. gada 4. jūlija spriedumu lietā C-352/98 P *Bergaderm un Goupil/Komisija* (*Recueil*, I-5291. lpp., 35. punkts); 2004. gada 23. marta spriedumu lietā C-234/02 P *Eiropas Ombuds/Lamberts* (*Recueil*, I-2803. lpp., 77. punkts) un 2005. gada 30. jūnija spriedumu lietā C-286/04 P *Eurocermex/ITSB* (Krājums, I-5797. lpp., 50. punkts).

15 — Skat. arī pārsūdzētā sprieduma 209. punktu.

25. *FEG* savukārt norāda, ka pārsūdzētais spriedums ir *pretrunīgs*. *FEG* uzskata, ka, no vienas puses, nosakot brīdī, no kura ir piemērojams saprātīga procedūras ilguma princips, nav ņemta vērā brīdinājuma vēstule. Šajā kontekstā Pirmās instances tiesa bija atzinusi *FEG* par apsūdzēto personu tikai no paziņojuma par iebildumiem nosūtīšanas brīža un nevis sākot jau no brīdinājuma vēstules nosūtīšanas brīža. No otras puses, runājot par pierādījumu novērtēšanu, *FEG* tika uzskatīta par apsūdzēto personu jau no brīdinājuma vēstules nosūtīšanas brīža. Līdz ar to Pirmās instances tiesa nav atzinusi par attaisnojošiem pierādījumiem dokumentus, kas sastādīti pēc Komisijas izmeklēšanas uzsākšanas vai pēc tās brīdinājuma vēstules nosūtīšanas. Pēc *FEG* domām, Pirmās instances tiesa attiecīgos dokumentus *automātiski* un *bez sīkākiem paskaidrojumiem* nav atzinusi par attaisnojošiem pierādījumiem.

26. Jautājums par to, vai Pirmās instances tiesas sprieduma pamatojums ir *pretrunīgs*, ir tiesību jautājums, uz ko kā tādu var atsaukties apelācijas ietvaros<sup>16</sup>. Tātad tiktāl *FEG* apelācijas sūdzība ir pieņemama.

27. Tomēr pretēji *FEG* uzskatam dokumentu pierādījumu spēka izvērtējumam nav

nekā kopīga ar saprātīga procedūras ilguma izvērtējumu. Tādējādi arī abām pārsūdzētā sprieduma daļām, kurās Pirmās instances tiesa izvērtē procedūras ilgumu vai arī attiecīgo dokumentu pierādījumu spēku, nav nekāda loģiska kopsakara un tādēļ tās, pretēji *FEG* apgalvojumam, satura ziņā nevar būt *pretrunīgas*.

28. It īpaši jānorāda uz to, ka tikai tā apstākļa dēļ, ka konkrēts dokuments ir sastādīts *pirms* paziņojuma par iebildumiem, šis dokuments obligāti nekļūst par attaisnojošu pierādījumu. Tāpat arī dokuments, kas sastādīts *pēc* paziņojuma par iebildumiem, uzreiz nekļūst par apsūdzēju pierādījumu. Gluži pretēji, attiecīgā dokumenta pierādījumu spēks vienmēr ir jāpārbauda, ņemot vērā visus konkrētās lietas apstākļus. Šādā veidā pierādījums, ko uzskata par attaisnojošu, var zaudēt šo savu īpašību, piemēram, tādēļ, ka ir radies pēc atbildētāja iniciatīvas brīdī, kad bija skaidrs par Komisijas sākotnējām aizdomām par pārkāpumiem aizliegtu nolīgumu jomā un tad, kad attiecīgie uzņēmumi jau bija brīdināti ("*in tempore suspecto*"). Pārsūdzētajā spriedumā Pirmās instances tiesa, izvērtējot konkrēto gadījumu, nav pieļāvusi kļūdu tiesību piemērošanā.

29. Tādēļ otrais pamats gan ir pieņemams, bet nav pamatots.

<sup>16</sup> — Skat. 1998. gada 7. maija spriedumu lietā C-401/96 P *Somaco/Komisija* (*Recueil*, I-2587. lpp., 53. punkts) un 1998. gada 17. decembra spriedumu lietā C-185/95 P *Baustahlgewebe/Komisija* (*Recueil*, I-8417. lpp., 25. punkts). Tādā pašā nozīmē skat. arī 2005. gada 7. jūlija spriedumu lietā C-208/03 P *Le Pen/Parlaments* (Krājums, I-6051. lpp., 45. punkts).

B — Par trešo pamatu — iesniegtajiem pierādījumiem par kolektīvā ekskluzivitātes režīma ilgumu

30. Izvirzot trešo pamatu, FEG norāda, ka Pirmās instances tiesa, atzīstot par atbilstošiem Komisijas pierādījumus par kolektīvā ekskluzivitātes režīma pastāvēšanu, un, it īpaši, par tā ilgumu, ir pārkāpusi EKL 81. panta 1. punktu un nav izpildījusi pienākumu norādīt pamatojumu.

31. Šis pamats īpaši attiecas uz pārsūdzētā sprieduma daļu ar nosaukumu "Par prasījumiem attiecībā uz apstrīdētā lēmuma atcelšanu" un tās II B 1. nodaļas b) apakšpunktu. Šajā nodaļā Pirmās instances tiesa izskata jautājumu par to, vai apstrīdētajā lēmumā Komisija bija izpildījusi nosacījumus attiecībā uz pierādīšanas pienākumu, kas tai radās brīdī, kad tā secināja, ka pastāv kolektīvais ekskluzivitātes režīms starp FEG un NAVEG noslēgtā "gentlemen's agreement" formā<sup>17</sup>. Pirmās instances tiesa secina, ka FEG un TU izvirzītie iebildumi nevar "apstrīdēt Komisijas apstrīdētajā lēmumā vērā ņemto norāžu pārliecinošo, objektīvo un saskanīgo raksturu"<sup>18</sup>.

32. Turklāt trešais pamats atsaucas uz pārsūdzētā sprieduma 401.–406. punktu, kuros Pirmās instances tiesa attiecīgo pret konkurenci vērsto rīcību vērtē kā "smagu EKL 81. punkta pārkāpumu"<sup>19</sup> un jautājumā par tās ilgumu norāda uz pārkāpumu vienoto raksturu<sup>20</sup>.

33. FEG apgalvo, ka pierādījumi, ar kuriem Komisija pamato savus secinājumus, ir ļoti vāji un netieši. Pamatojoties uz tiem, nevar likumīgi un pārliecinoši pierādīt, ka laikā no 1986. gada 11. marta līdz 1994. gada 25. februārim ir pastāvējusi turpināta pret konkurenci vērsta rīcība. FEG īpaši kritizē Pirmās instances tiesu par to, ka tā ir akceptējusi pierādījumu iegūšanu un izmantošanu, kas balstās tikai uz dažām norādēm, proti, sanāksmju protokoliem un lietā iesaistīto uzņēmumu apvienību korespondenci. Pirmās instances tiesa nav ņēmusi vērā, ka Komisija par laika posmu no 1986. gada 12. marta līdz 1989. gada 28. februārim un par laika posmu no 1991. gada 18. novembra līdz 1994. gada 25. februārim nav iesniegusi vispār nevienu pierādījumu par kolektīvā ekskluzivitātes režīma pastāvēšanu.

34. Komisija iebilst, ka šis pamats nav pieņemams, jo FEG tikai atkārtoti iebildumus, kurus tā nesekmīgi izvirzīja jau pirmās instances tiesvedībā Pirmās instances tiesā. Patiesībā, piemēram, pārsūdzētā sprieduma 169.–186. punkts pamatā pievēršas prasītāju

17 — Skat. pārsūdzētā sprieduma 141. punktu, kas ievada II B 1. nodaļas b) apakšpunktu.

18 — Skat. vispārējo attiecīgās nodaļas secinājumu, īpaši pārsūdzētā sprieduma 210. punktu.

19 — Skat. pārsūdzētā sprieduma 402. punktu.

20 — Skat. pārsūdzētā sprieduma 406. punktu.

argumentiem, kurus tās izvirzīja jau pirmajā instancē, lai apstrīdētu Komisijas iesniegto dokumentu saistībā ar *FEG* un *NAVEG* sanāksmēm pierādījumu spēku. Komisija norāda, ka Pirmās instances tiesā izvirzīto iebildumu atkārtošana nav pieņemama<sup>21</sup>.

*kāda veida pierādījumus* tā var izmantot par pamatu saviem secinājumiem par Līguma konkurences noteikumu pārkāpumu, ir tiesību jautājums, ko Tiesa var izskatīt apelācijas ietvaros.

35. Turklāt *CEF* atzīmē, ka šis pamats kalpo tikai tam, lai apstrīdētu Pirmās instances tiesas veikto faktu izvērtējumu. *FEG* detalizētā noteiktu dokumentu un to pierādījumu spēka iztirzāšana patiešām liecina par šādām interesēm<sup>22</sup>. Arī šis apstāklis liecinātu pret trešā pamata pieņemamību<sup>23</sup>.

37. Šādi interpretējot, trešais pamats ir pieņemams. Tomēr pēc būtības tas nav atbalstāms.

36. Tuvāk aplūkojot trešo pamatu, var secināt, ka tas tomēr nesatur tikai Pirmās instances tiesas veikto faktu izvērtējuma kritiku vai pirmajā instancē izvirzīto iebildumu atkārtošānu. Gluži pretēji, *FEG* vēl arī norāda, ka Pirmās instances tiesa savā spriedumā nav izpildījusi tiesību aktos noteiktās prasības attiecībā uz EKL 81. panta 1. punkta pārkāpuma pierādīšanu un tādēļ tās spriedums nav pienācīgi pamatots. Jautājums par to, kādas prasības attiecībā uz pierādījumiem Komisijai jāizpilda, pieņemot lēmumu aizliegtas vienošanās sakarā, it īpaši,

38. Ir taisnība, ka Komisijai ir jāpierāda ne vien aizliegtas vienošanās pastāvēšana, bet arī tās ilgums<sup>24</sup>. Tomēr Tiesa atzīst, ka pret konkurenci vērstā darbība vai nolīgumi pēc savas būtības bieži ir slepeni un dokumentu daudzums saistībā ar tiem ir samazināts līdz minimumam. Tādi dokumenti kā, piemēram, sanāksmes protokoli parasti ir atrodami tikai retos gadījumos un turklāt neizbēgami ir nepilnīgi, tādēļ bieži ir nepieciešams noteiktas detaļas rekonstruēt, izdarot attiecīgus secinājumus. Tādējādi lielākajā daļā gadījumu pret konkurenci vērstas saskaņotas darbības vai nolīguma pastāvēšana ir jāizsekcina no noteikta skaita sakritību un norādēm, kas, kopā ņemtas un nepastāvot citam atbilstošam izskaidrojumam, var pierādīt konkurences noteikumu pārkāpumu<sup>25</sup>. Pats par sevi saprotams, ka šādas norādes un

21 — Skat. šo secinājumu 21. punktu.

22 — Šādā nozīmē varētu saprast arī apelācijas sūdzības 7. punkta pēdējo teikumu.

23 — Skat. šo secinājumu 20. punktu.

24 — Skat. 2005. gada 14. jūlija spriedumu apvienotajās lietās C-65/02 P un C-73/02 P *ThyssenKrupp*/Komisija (Krajums, I-6773. lpp., 31. punkts).

25 — Skat. iepriekš 13. zemsviras piezīmē minēto spriedumu *Cementa lietā*, 55.–57. punkts.

sakritības ļauj atklāt ne tikai pret konkurenci vērstu darbību vai nolīgumu *pastāvēšanu*, bet arī turpinātas pret konkurenci vērsta darbības *ilgumu* un nolīguma, kas ir noslēgts, pārkāpjot konkurences tiesību normas, *piemērošanas laika posmu*.

39. Izskatāmajā lietā tieši tas arī ir noticis. Komisija no noteikta skaita norādēm ir izdarījusi secinājumu par pret konkurenci vērsta kolektīva ekskluzivitātes režīma pastāvēšanu un ilgumu. Ņemot vērā iepriekš minēto judikatūru, Pirmās instances tiesa, nepieļaujot kļūdu tiesību piemērošanā, varēja uzskatīt, ka šāds *pierādījumu iegūšanas un izmantošanas veids* atbilst tiesību aktos noteiktajām prasībām. Līdz ar to šajā sakarā pārsūdzētajā spriedumā nav konstatējams nekāds pamatojuma trūkums. Tādējādi *FEG* trešais pamats ir nepamatots.

40. Tas, kāds pierādījuma spēks *konkrētajā gadījumā* ir katrai no Komisijas izmantotajām norādēm, arī un tieši sakarā ar pret konkurenci vērsta darbības ilgumu būtībā ir fakts un pierādījumu izvērtējuma jautājums. Kā jau iepriekš minēts, šis jautājums, ja vien nav notikusi fakts sagrozīšana, kas šajā gadījumā netiek apgalvots, ietilpst tikai Pirmās instances tiesas kompetencē un apelācijas līmenī Tiesai tas nav jāpārbauda.

41. Līdz ar to trešais pamats ir pieņemams, bet nav pamatots.

*C — Par ceturto pamatu — saskaņotām darbībām cenu noteikšanas jomā*

42. Izvīrnot ceturto pamatu, *FEG* apgalvo, ka Pirmās instances tiesa nav izpildījusi pienākumu norādīt pamatojumu. *FEG* uzskata, ka Pirmās instances tiesa nav izvērtējusi visus *FEG* izvīrītos argumentus vai arī ir tos nepareizi atspoguļojusi. Turklāt Pirmās instances tiesa, uzskatot nolīgumus par saskaņotām darbībām, bet vienlaicīgi neizdarot secinājumu par šo nolīgumu faktisko īstenošanu, ir pārkāpusi EKL 81. panta 1. punktu.

43. Šis pamats galvenokārt attiecas uz pārsūdzētā sprieduma II D nodaļu (279.–339. punkts), kurā Pirmās instances tiesa izskata Komisijas secinājumus par saskaņotām darbībām starp *FEG* un tās biedriem saistībā ar cenu noteikšanu. Pirmās instances tiesa ir secinājusi, ka *FEG* un tās biedri, “īstenojot virkni darbību, nolīgumu un lēmumu, ar slepenu norunu ir vēlējušies ierobežot konkurenci ar cenu palīdzību, tostarp organizējot apspriedes cenu un atlaižu jautājumā, kā arī *FEG* līmenī pieņemot saistošus lēmumus cenu un reklāmas jautājumos”, un ka Komisija ir tiesībās paredzētajā apjomā pierādījusi, ka šīs darbības bija pretrunā EKL 81. pantam<sup>26</sup>. Papildus tam šis ceturtais pamats ir vērsts arī pret pārsūdzētā sprieduma 403.–412. punktu, kas veltīti pārkāpumiem, kas pēc to rakstura ir vienoti un [tiek] turpināti.

26 — Skat. pārsūdzētā sprieduma 338. un 339. punktu.

44. Konkrēti *FEG* norāda uz pieciem argumentiem, kas vienlaicīgi veido šī apelācijas sūdzības pamata piecas daļas.

1) Par turpinātām saskaņotām darbībām cenu noteikšanas jomā (ceturtā pamata pirmā daļa)

45. Pirmkārt, *FEG* uzskata, ka Pirmās instances tiesa, pārsūdzētā sprieduma 403.–412. punktā secinot, ka Komisijas konstatētās saskaņotās darbības cenu jomā ir viens turpināts pārkāpums, sniedz nesaprotamu un nepietiekamu pamatojumu. Pirmās instances tiesa nav pamatojusi, kur izpaužas “kopējais plāns” un “vienāda mērķis”, pateicoties kuram vairākas darbības var uzskatīt par vienu turpinātu darbību.

46. Patiešām, lai dažādas darbības varētu kvalificēt kā vienotu pārkāpumu, tām “[jāieklaujas] kopējā plānā to vienādā mērķa dēļ, kas izkropļo konkurenci kopējā tirgū”<sup>27</sup>.

47. Pirmās instances tiesa katrā ziņā ir ievērojusi šo kritēriju. Turklāt pārsūdzētajā spriedumā tā ar 340.–343. punktu ir izveidojusi atsevišķu nodaļu, lai aplūkotu attiecīgos pārkāpumus kopumā. Tajā tā īpaši norāda, ka abiem *FEG* inkriminētajiem pārkāpumiem, proti, kolektīvajam ekskluzivitātes režīmam un saskaņotajām darbībām cenu jomā, “ir vienāds pret konkurenci vērst mērķis”, ko veido “cenu uzturēšana konkurenci pārsniedzošā līmenī”<sup>28</sup>. Vienlaicīgi no šī Pirmās instances tiesas secinājuma netieši izriet, ka katram šim pārkāpumam pašam par sevi, proti, kolektīvajam ekskluzivitātes režīmam un saskaņotajām darbībām cenu jomā, ir viens mērķis. To Pirmās instances tiesa piemin, piemēram, pārsūdzētā sprieduma 406. punktā uzsverot attiecīgo pārkāpumu vienoto raksturu.

48. Lasot abas pārsūdzētā sprieduma nodaļas kontekstā, kļūst skaidrs, ka Pirmās instances tiesas sniegtie apsvērumi atbilst tiesiskajām prasībām par nolēmumu pietiekamu pamatojumu. Tie ļauj attiecīgajām personām saprast pārsūdzēto spriedumu un Tiesai apelācijas ietvaros to pārbaudīt.

49. Līdz ar to ceturtā pamata pirmā daļa ir nepamatota.

<sup>27</sup> — Skat. iepriekš 13. zemsvītras piezīmē minēto spriedumu Cementa lietā, 258. un 260. punkts.

<sup>28</sup> — Skat. pārsūdzētā sprieduma 342. punktu.

2) Par standarta atlaidēm skolām (ceturtā pamata otrā daļa)

par cenām. Tādējādi tā no jauna iebilst pret Pirmās instances tiesas izdarītajiem secinājumiem par pārkāpumu ilgumu. To pašu iemeslu dēļ, kas tika minēti trešā apelācijas sūdzības pamata sakarā, šī argumentācija ir pieņemama, bet nav pamatota<sup>30</sup>.

50. Otrkārt, *FEG* apgalvo, ka jautājumā par elektrotehnisko instalācijas materiālu pārdošanu skolām Pirmās instances tiesa pārsūdzētā sprieduma 324., 409. un 412. punktā nav ņēmusi vērā tā saukto standarta atlaižu unikālo būtību, kas sakņojas sociālajā politikā un par kurām vienojās *FEG* un tās biedri. Turklāt ir skaidrs, ka tās bijaniecīga apjoma piegādes, kuru ietekme uz tirdzniecību starp dalībvalstīm nav pierādīta.

53. Tādējādi ceturtā pamata otro daļu nevar pieņemt.

3) Par preču “vads un kabelis” komisijas lomu (ceturtā pamata trešā daļa)

51. Tikai sākumā šķiet, ka *FEG* ar šo sava ceturtā apelācijas sūdzības pamata daļu ceļ iebildumu par pamatojuma trūkumu. Uzskatu, ka patiesībā tās argumenti ir mēģinājums panākt, lai Tiesa no jauna pārbaudītu Pirmās instances tiesas veikto faktisko novērtējumu. Tātad tiktāl, ciktāl ceturtā apelācijas sūdzības pamata otrā daļa balstās uz šo argumentāciju, apelācija ir nepieņemama, jo tā neizvirza tiesību jautājumus<sup>29</sup>.

54. Treškārt, *FEG* norāda, ka Pirmās instances tiesa pārsūdzētā sprieduma 317.–323. punktā nav skaidri norādījusi, cik lielā mērā *FEG* preču “vads un kabelis” komisijas ietvaros faktiski ir praktizētas konkurenci ierobežojošas darbības. Pirmās instances tiesa tikai identificē norādes un turklāt neņem vērā, ka ir jāpierāda konkrēta pret konkurenci vērstas darbības ietekme uz tirgu.

52. Turklāt *FEG* iebilst, ka par laika posmu pēc 1991. gada nav nekādu pierādījumu, kas liecinātu par to, ka ir pastāvējusi vienošanās

55. Kas attiecas uz norāžu izmantošanu, tad jau iepriekš tika minēts, ka atbilstoši judika-

29 — Skat. šo secinājumu 20. punktu.

30 — Šajā sakarā skat. šo secinājumu 30.–41. punktu.

tūrai saistībā ar EKL 81. panta 1. punktu šī pierādīšanas metode ir pieļaujama<sup>31</sup>. Tādējādi ceturrtā pamata trešā daļa ir pieņemama, bet nav pamatota.

56. Kas attiecas uz *FEG* norādīto pierādījumu trūkumu par pasākumu saistībā ar vienošanos par cenām konkrētu ietekmi uz tirgu, tad ir jānošķir:

57. Tiktāl, ciktāl runa ir par *nolīgumiem* vai *lēmumiem*, kas vērsti pret konkurenci, tad saskaņā ar judikatūru nav nepieciešams pierādīt to konkrēto ietekmi uz tirgu. Šo nolīgumu un lēmumu pret konkurenci vērstais mērķis pats par sevi ir pietiekams, lai apstiprinātu EKL 81. panta 1. punkta pārkāpumu<sup>32</sup>.

58. Kā tas it īpaši izriet no pārsūdzētā sprieduma 323. punkta, Pirmās instances tiesa izskatāmajā lietā patiešām uzskatīja, ka preču “vads un kabelis” komisija izmantoja informācijas apmaiņas sistēmu starp tās biedriem par pamatu, lai *lemtu* par atlaizu piešķiršanas noteikumiem. Tādēļ nemaz nebija nepieciešams konkrēts pierādījums par saskaņotās darbības izpausmi tirgū.

59. Turpretī tiktāl, ciktāl runa ir par saskaņotām darbībām vārda tiešā nozīmē un *nevis* par nolīgumiem vai lēmumiem, kam ir pret konkurenci vērsti mērķis, EKL 81. panta 1. punkts paredz, ka ir jāpierāda gan darbības saskaņošana uzņēmumu starpā, gan tās rezultātā veiktā darbība tirgū, gan cēloņsakarība starp šiem diviem elementiem<sup>33</sup>. Tomēr šo nosacījumu nedrīkst saprast tādējādi, ka katrs atsevišķs notikums, kas norāda uz attiecīgo uzņēmumu darbības saskaņošanu, uzreiz ietekmē tirgu. Drīzāk jau vairākas norādes *kopā* var liecināt par attiecīgo uzņēmumu darbību saskaņošanu. Līdz ar to ir pietiekami pierādīt, ka šī attiecīgo uzņēmumu darbības saskaņošana *kopumā* rod izpausmi attiecīgā darbībā tirgū.

60. Tādējādi izskatāmajā lietā nemaz nebija nepieciešams rekonstruēt tiešu sakarību starp katru attiecīgo uzņēmumu darbības saskaņošanas elementu un viņu atbilstošo darbību tirgū. Būtu pietiekami no daudzajām konstatētajām norādēm attiecībā uz informācijas apmaiņu par atlaidēm, cenām, apgrozījumu un peļņas līmeni kopumā izdarīt secinājumu par darbības saskaņošanu un tad pierādīt, ka šī saskaņošana kopumā ir radusi izpausmi attiecīgā darbībā tirgū.

61. Pirmās instances tiesa pārsūdzētajā spriedumā tieši to arī izdarīja. Tā 317. un

31 — Šajā sakarā skat. paskaidrojumus attiecībā uz trešo pamatu, īpaši šo secinājumu 36.–40. punktu.

32 — Skat. iepriekš 13. zemsivītras piezīmē minēto spriedumu *Cementa* lietā, 261. punkts.

33 — Skat. 1999. gada 8. jūlija spriedumu lietā C-49/92 P Komisija/*Anic Participazioni* (*Recueil*, I-4125. lpp., 118. punkts).

turpmākajos punktos vispirms izskatīja daudzās norādes attiecībā uz *FEG* biedru darbības saskaņošanu. No pārsūdzētā sprieduma 330. punkta kļūst skaidrs, ka Pirmās instances tiesa, kaut arī saīsinātā veidā, ir izdarījusi secinājumus par saskaņotās darbības īstenošanu. Pirmās instances tiesa šajā punktā īpaši norāda uz apstrīdētā lēmuma apsvērumiem par *FEG* biedru cenu sarakstu un katalogu publicēšanu.

62. Ņemot vērā visu iepriekš minēto, es secinu, ka Pirmās instances tiesa ir pietiekami pamatojusi savu spriedumu. Tātad, arī ņemot vērā šo otro aspektu, ceturtā pamata trešā daļa ir pieņemama, bet nav pamatota.

63. Tādējādi ceturtā pamata trešo daļu nevar pieņemt.

4) Par saistošajiem lēmumiem par noteiktām cenām un par publicēšanu (ceturtā pamata ceturtā daļa)

64. Ceturtkārt, *FEG* dažādos aspektos kritizē pārsūdzēto spriedumu, ciktāl tas skar abus *FEG* saistošos lēmumus par noteiktām cenām un par publicēšanu (289.–301. punkts).

65. No vienas puses, tā apgalvo, ka tā saucamais *FEG* saistošais lēmums par noteiktām cenām jau neilgi pēc tā pieņemšanas 1984. gadā ir eksistējis tikai uz papīra. Pirmās instances tiesa nekādā ziņā nedrīkstēja izdarīt secinājumu, ka ar šo lēmumu saistītais pārkāpums ir turpinājies līdz lēmuma formālajai atcelšanai, t.i., līdz 1993. gada 23. novembrim.

66. Tiktāl, ciktāl apelācijas sūdzība balstās uz šo argumentu, Komisija pamatoti ceļ iebildumu par tās nepieņemamību. *FEG* cenšas panākt, lai apelācijas ietvaros tiktu no jauna pārbaudīts Pirmās instances tiesas veiktais fakto un pierādījumu vērtējums. Tas neietilpst Tiesas kompetencē<sup>34</sup>.

67. No otras puses, *FEG* apgalvo, ka abi saistošie lēmumi to juridiskā rakstura dēļ pārāk atšķiras no citiem *FEG* šķietami pieļautajiem pārkāpumiem cenu saskaņošanas jomā, tādēļ Pirmās instances tiesa nedrīkstēja tos visus kopā klasificēt kā vienotu pārkāpumu. Šajā kontekstā tā norāda uz Pirmās instances tiesas sprieduma nesaprotamu pamatojumu.

68. Tiktāl, ciktāl apelācijas sūdzība balstās uz pēdējo minēto argumentu, tā ir pieņemama, bet pēc būtības nav pamatota, jo nav svarīgi,

<sup>34</sup> — Skat. šo secinājumu 20. punktu.

vai atsevišķajiem vienota iebilduma par darbības saskaņošanu elementiem, kādi tie ir minēti pārsūdzētā sprieduma 289.–339. punktā (saistoši lēmumi, darbības saskaņošanas cenu un atlaižu jautājumā, līdzīgu cenu sarakstu izmantošana), visiem ir vienāds juridiskais raksturs. Daudz svarīgāk ir, lai katrs no šiem atsevišķajiem elementiem būtu pienācīgi noteikts un pierādīts un lai no šo elementu kopuma varētu izdarīt secinājumu par turpinātu saskaņotu darbību cenu noteikšanas jomā.

69. Tādējādi arī ceturtā pamata ceturto daļu nevar pieņemt.

5) Par *FEG* tās biedriem nosūtītajiem ieteikumiem par cenām (ceturtā pamata piektā daļa)

70. Visbeidzot, kas attiecas uz *FEG* biedriem nosūtīto ieteikumu par cenām produktu kategorijā “plastikāta caurules”, *FEG* galvenokārt iebilst, ka Pirmās instances tiesa pārsūdzētā sprieduma 326. un nākamajos punktos ir noklusējusi par šo ieteikumu absolūto izņēmuma raksturu, kā arī nenozīmīgo piemērojamību un tādējādi ir pieļāvusi kļūdu pamatojumā.

71. Tikai sākumā šķiet, ka *FEG* ar šo sava ceturtā apelācijas sūdzības pamata daļu ceļ iebildumu par pamatojuma trūkumu. Faktiski tās argumentācija arī šajā gadījumā ir mēģinājums panākt, lai Tiesa no jauna pārbaudītu Pirmās instances tiesas veikto faktisko novērtējumu. Tātad tiktāl, ciktāl ceturtā apelācijas sūdzības pamata piektā daļa balstās uz šo argumentāciju, apelācija ir nepieņemama, jo tā neizvirza tiesību jautājumus<sup>35</sup>.

72. Turklāt *FEG* kritizē arī pārsūdzētā sprieduma 337. punktu, kurā Pirmās instances tiesa saistībā ar cenu līmeni Nīderlandes vairumtirdzniecības tirgū sniedz šādu skaidrojumu: “*FEG* noraida apgalvojumu, ka cenas Nīderlandē ir augstākas nekā kaimiņvalstīs, tomēr nesniedz pamatotus pierādījumus šī apgalvojuma atspēkošanai.” *FEG* uzskata, ka tādējādi Pirmās instances tiesa nav ņēmusi vērā prasības pierādījumu sakarā, jo tā neprasa Komisijai pierādīt tās apgalvoto cenu līmeni, bet gan prasa *FEG* pierādīt pretējo.

73. Izvirzot šādu argumentāciju, *FEG* nepareizi izprot prasības, kuras Komisijai konkurences noteikumu piemērošanas procedūrā pamatoti var izvirzīt tirgus apstākļu noteikšanai. Īpaši tā neņem vērā pirms pierādīšanas pienākuma esošo pienākuma sniegt informāciju mijiedarbību. Skaidrs, ka Komisijai ir pienākums pierādīt visus secinājumus, kurus tā izdara savā lēmumā. Tomēr, pirms vispār rodas nepieciešamība piemērot pierādīšanas

35 — Skat. šo secinājumu 20. punktu.

pienākuma sadalījumu, katrai pusei ir pienākums sniegt savu attiecīgo apgalvojumu izklāstu. Pamatotu Komisijas apgalvojumu var atspēkot tikai vismaz tikpat pamatots pušu apgalvojums. Tikai tad, ja abas puses sniedz pamatotu un pārliecinošu argumentāciju un izdara atšķirīgus secinājumus, tiek piemēroti pierādīšanas pienākuma sadalījuma noteikumi.

75. Izskatāmajā lietā Komisijas apsvērumi par cenu līmeni Nīderlandē, kas minēti apstrīdētajā lēmumā<sup>36</sup>, nekādā ziņā nav balstīti tikai uz apgalvojumiem vai Komisijas subjektīvo vērtējumu. Tie, gluži pretēji, ir balstīti uz konkrētām liecībām no ziņojumiem un brošūrām, tostarp arī tām, kuras izdeva *FEG* vai *TU*. Lai atspēkotu šos Komisijas apsvērumus par cenu līmeni, *FEG* bija nepieciešams sniegt savu pamatotu apgalvojumu. Saskaņā ar Pirmās instances tiesas secinājumu pārsūdzētā sprieduma 337. punktā, *FEG* tā vietā Komisijas apgalvojuma atspēkošanai iesniedza “*geen serieuze bewijzen*”, citiem vārdiem sakot, tā no savas puses neiesniedza pamatotu apgalvojumu par pretējo.

76. Šādos apstākļos Pirmās instances tiesa, nepieļaujot kļūdu tiesību piemērošanā, it īpaši, nepārkāpjot spēkā esošos pierādīšanas pienākuma noteikumus, varēja izdarīt secinājumu, ka *FEG* izteiktā kritika par Komisijas secinājumiem attiecībā uz cenu līmeni ir nepamatota.

74. Tātad, ja Komisija, pamatojoties uz objektīvi pārbaudāmām liecībām un norādot izmantotos informācijas avotus, savā lēmumā izdara secinājumus par apstākļiem kādā noteiktā tirgū, tad lietā iesaistītie uzņēmumi nevar atspēkot Komisijas secinājumus, tikai tos nepamatoti apstrīdot. Tiem, gluži pretēji, ir konkrēti jāpierāda, kādēļ Komisijas izmantotā informācija ir neatbilstoša, kādēļ, iespējams, tai trūkst pierādījuma spēka vai arī kādēļ Komisijas secinājumi nav pārliecinoši. Šī prasība gan attiecas uz pienākuma sniegt informāciju mijiedarbību, nevis uz pierādīšanas pienākuma pārņemšanu, kā to uzskata *FEG*.

77. Rezultātā arī ceturrtā pamata piekto daļu nevar pieņemt.

78. Kopumā ņemot, ceturtais apelācijas sūdzības pamats ir daļēji nepieņemams, daļēji nepamatots.

<sup>36</sup> — Skat. motīvu daļas 119. punktu.

D — *Par piekto pamatu — kolektīvā ekskluzivitātes režīma paplašināšanas attiecināmību uz FEG*

tiekoši nav ņemti vērā attaisnojošie pierādījumi, kas atrodami Komisijas sagatavotajos lietas materiālos.

79. Izvirzot piekto pamatu, *FEG* apgalvo, ka Pirmās instances tiesa, attiecinot *FEG* kolektīvā ekskluzivitātes režīma paplašināšanu uz piegādātājiem, kas nav *NAVEG* biedri, ir pārkāpusi Kopienu tiesību normas vai mazākais nav ņēmusi vērā atbilstošo judikatūru. Turklāt Pirmās instances tiesa nesaprotami pamato savus apsvērumus.

80. Šis pamats īpaši attiecas uz pārsūdzētā sprieduma 231., 236. un 393. punktu<sup>37</sup>. Tajos Pirmās instances tiesa secina, ka, cita starpā, *FEG* minētie argumenti nevar ietekmēt Komisijas secinājumus par kolektīvā ekskluzivitātes režīma paplašināšanu uz piegādātājiem, kas nav *NAVEG* biedri.

81. Iebilstot pret to, *FEG* pamatā norāda, ka Pirmās instances tiesa neņem vērā, ka *FEG*, īstenojot tai inkriminētās pret konkurenci vērstās darbības, nav bijusi pašai sava, no tās biedriem atšķirīga loma, kas pamatotu šo darbību attiecināšanu uz *FEG*. Turklāt pie-

82. Kā to pamatoti norāda Komisija, *FEG* ar šo pamatu galvenokārt apšaubā faktu un pierādījumu izvērtējumu pirmās instances tiesvedībā. Īpaši skaidri tas izpaužas, piemēram, apelācijas sūdzības 78. punktā un 81. punkta pirmajā teikumā. *FEG* pamatā kritizē no tās viedokļa nelielo norāžu skaitu un uz to pamata izdarīto secinājumu pareizību. Tomēr, kā jau iepriekš norādīts, faktu un pierādījumu izvērtējums nav tiesību jautājums, kas varētu būt apelācijas sūdzības priekšmets, gluži pretēji, ja vien nav notikusi faktu sagrozišana, kas šajā gadījumā netiek apgalvots, faktu un pierādījumu izvērtējums ietilpst vienīgi Pirmās instances kompetencē<sup>38</sup>. Tādējādi piektais apelācijas sūdzības pamats jau no paša sākuma ir nepieņemams.

83. Turpretī, ja *FEG* ar šo apelācijas sūdzības pamatu grib apgalvot, ka Pirmās instances tiesa nav ņēmusi vērā atbilstošo juridisko kritēriju, lai konstatētu tās dalību pret konkurenci vērstās darbībās, tad tās iebildums ir pieņemams, tomēr vienlaicīgi tas ir nepamatots.

<sup>37</sup> — Papildus *FEG* atsaucas arī uz pārsūdzētā sprieduma 126., 225.–231., kā arī 391. un 392. punktu.

<sup>38</sup> — Skat. šo secinājumu 20. punktu.

84. Atbilstošais juridiskais kritērijs nosaka šādi — lai varētu uzskatīt, ka apvienība un tās biedri ir līdzdarbojušies vienā un tajā pašā pārkāpumā, Komisijai jāpierāda, ka apvienības rīcība ir atšķirīga no tās biedru rīcības<sup>39</sup>.

darbību, bet gan īpaši izvērtēja uzņēmumu apvienības piedalīšanos pret konkurenci vērstās darbībās. Tātad rezultātā Pirmās instances tiesa attiecībā uz atbilstošā juridiskā kritērija piemērošanu nav pieļāvusi kļūdu tiesību piemērošanā.

86. Tādējādi kopumā piektais apelācijas sūdzības pamats ir daļēji nepieņemams, daļēji nepamatots.

85. Pat ja, par nožēlu, Pirmās instances tiesa šo kritēriju nevienā pārsūdzētā sprieduma vietā skaidri nav minējusi kā savu apsvērumu sākumpunktu, tad tomēr FEG kritizētie sprieduma fragmenti skaidri izmanto to par savu orientieri. Pirmās instances tiesa īpaši no pirmajā instancē pārspriestajām norādēm izdara skaidru secinājumu par FEG "tiešu līdzdalību"<sup>40</sup> un konstatē, ka no noteiktu administrācijas padomē esošu vadītāju kopīgās darbības izriet, "ka tie bija rīkojušies nevis individuāli, bet gan visu šīs apvienības biedru vārdā"<sup>41</sup>. Uz noteiktiem piegādātājiem, kas nav NAVEG biedri, spiedienu izdara "FEG un TU", nevis tikai TU<sup>42</sup>. Ņemot vērā iepriekš minēto, kļūst skaidrs, ka Pirmās instances tiesa nekādā ziņā nepielīdzināja FEG un tās biedru, īpaši TU,

E — Par sesto pamatu — darbību, kas vērstas pret konkurenci, ilguma noteikšanu

87. Izvirzot sesto pamatu, FEG apgalvo, ka Pirmās instances tiesa ir pārkāpusi Kopienas tiesību normas, it īpaši Regulas Nr. 17 15. panta 2. punktu, bet, nosakot naudas sodu, katrā ziņā nav izpildījusi pienākumu norādīt pamatojumu un pārkāpusi samērīguma principu.

88. Šis apelācijas sūdzības pamats, kas jāskata kopsakarā ar trešo pamatu<sup>43</sup>, attiecas uz pārsūdzētā sprieduma 406.–413. punktu, kuros Pirmās instances tiesa izskata attiecīgo konkurences noteikumu pārkāpumu ilgumu. Rezultātā Pirmās instances tiesa šajos punktos apstiprina Komisijas secinājumus un

39 — Skat. Tiesas 1993. gada 31. marta spriedumu apvienotajās lietās C-89/85, C-104/85, C-114/85, C-116/85, C-117/85 un no C-125/85 līdz C-129/85 *Ahlström*/Komisija, sauktu par "*Zellstoff P*" (*Recueil*, I-1307. lpp., 27. punkts) un Pirmās instances tiesas 2000. gada 15. marta spriedumu apvienotajās lietās T-25/95, T-26/95, no T-30/95 līdz T-32/95, no T-34/95 līdz T-39/95, no T-42/95 līdz T-46/95, T-48/95, no T-50/95 līdz T-65/95, no T-68/95 līdz T-71/95, T-87/95, T-88/95, T-103/95 un T-104/95 *Cimenteries CBR* u.c./Komisija (*Recueil*, II-491. lpp., 1325. lpp.).

40 — Skat. pārsūdzētā sprieduma 226. punktu.

41 — Skat. pārsūdzētā sprieduma 231. punktu.

42 — Skat. pārsūdzētā sprieduma 236. punktu.

43 — Šajā sakarā skat. šo secinājumu 30.–41. punktu.

vadās no principa, ka runa ir par pārkāpumiem ar vienotu un turpinātu raksturu<sup>44</sup>.

89. *FEG* būtībā argumentē, ka šis viedoklis ir nepareizs un neņem vērā atsevišķo izskatāmo pārkāpumu neviendabīgo dabu.

90. Ir acīmredzams, ka *FEG* ar šo apelācijas sūdzības pamatu cenšas panākt, lai Tiesa pārbaudītu Pirmās instances tiesas veikto faktu novērtējumu. Ņemot vērā, ka sestais pamats neizvirza tiesību jautājumu, tas ir nepieņemams<sup>45</sup>.

#### **V — Par pirmo un septīto pamatu — pārmērīgi ilgu procedūru**

91. Pirmais un septītais pamats apelācijas sūdzībā ieņem dominējošu vietu. Tie abi ir veltīti secinājumiem, kas jāizdara, pamatojoties uz Pirmās instances tiesas konstatēto Komisijā notikušās administratīvās procedūras atsevišķu stadiju pārmērīgo ilgumu. Tādēļ tie abi jāpārbauda kopā.

44 — Skat. it īpaši pārsūdzētā sprieduma 406. un 413. punktu.

45 — Skat. šo secinājumu 20. punktu.

92. Izvirzot pirmo pamatu, *FEG* būtībā apgalvo, ka Pirmās instances tiesa, secinot, ka izskatāmajā lietā administratīvās procedūras atsevišķu stadiju pārmērīgā ilguma dēļ nav jāatceļ apstrīdētais lēmums, ir pārkāpusi saprātīga termiņa principu. Izvirzot septīto pamatu, *FEG* turklāt iebilst pret Pirmās instances tiesas atteikumu pārmērīgā procedūras ilguma dēļ samazināt Komisijas uzlikto naudas sodu. Tiktāl tā ceļ iebildumu par Regulas Nr. 17 15. panta 2. punkta pārkāpumu, bet katrā ziņā — par pienākuma norādīt pamatojumu neizpildi un samērīguma principa neievērošanu, nosakot naudas soda apmēru.

#### *A — Pārsūdzētais spriedums*

93. Pirmais pamats attiecas uz pārsūdzētā sprieduma 73.–94. punktu.

94. Šajos punktos Pirmās instances tiesa vispirms konstatē, ka Komisijai ir pienākums samērīgā termiņā pieņemt lēmumu administratīvajā procedūrā, kas atbilstoši Regulai Nr. 17 tiek ierosināta par konkurences jautājumiem un var radīt tajā noteiktās sankcijas. Turklāt Pirmās instances tiesa norāda uz to, ka šāda termiņa pārsniegšana, ja to uzskata par pierādītu, automātiski nepamato apstrīdētā lēmuma atcelšanu. Atcelt lēmumu var tikai tad, ja ir pierādīts, ka

saprātīga termiņa principa neizpilde ir kaitējusi attiecīgo uzņēmumu tiesībām uz aizstāvību<sup>46</sup>.

— Procedūras stadiju 16 mēnešu garumā *no paziņojuma par iebildumiem līdz lietā iesaistīto uzņēmumu noklausīšanās sēdei* Pirmās instances tiesa neuzskata par pārmērīgi ilgu<sup>49</sup>.

95. Pirmās instances tiesa konkrētajā gadījumā nošķir trīs laika posmus Komisijā notikušās administratīvās procedūras ietvaros, ko tā izvērtē katru atsevišķi:

— Savukārt procedūras stadiju *pēc attiecīgo personu noklausīšanās līdz apstrīdētā lēmuma pieņemšanai*, kopumā 23 mēnešus, Pirmās instances tiesa atkal uzskata par pārmērīgi ilgu<sup>50</sup>. Tomēr pēc detalizētākas pārbaudes tā secina, ka pēdējās procedūras stadijas ilgums nav kaitējis prasītāju tiesībām uz aizstāvību<sup>51</sup>.

— Procedūras stadiju *pirms* 1996. gada 3. jūlija *paziņojuma par iebildumiem* Pirmās instances tiesa vērtē kā pārmērīgi ilgu laika posmu un turklāt skaidri norāda uz bezdarbības periodu trīs gadu garumā, par ko ir atbildīga Komisija<sup>47</sup>. Tomēr pārmērīgais šīs administratīvās procedūras stadijas ilgums pats par sevi nevar kaitēt tiesībām uz aizstāvību, jo šajā laika posmā attiecīgajām personām iebildumi vēl nebija paziņoti. Formāla apsūdzība skaitās izvirzīta tikai ar šāda paziņojuma par iebildumiem saņemšanas brīdi un tikai no šī brīža vispār ir iespējams kaitēt tiesībām uz aizstāvību<sup>48</sup>.

96. Pārsūdzētā sprieduma 438. punktā, uz ko attiecas septītais pamats, Pirmās instances tiesa vērš uzmanību uz iespēju tiesas ceļā samazināt Komisijas noteikto naudas soda apmēru. Pirmās instances tiesa šajā punktā norāda, ka prasītājas nav minējušas argumentu, kas pamatotu naudas soda apmēra papildu samazināšanu, t.i., tā samazināšanu papildus Komisijas pašas jau veiktajam naudas soda samazinājumam EUR 100 000 apmērā. Līdz ar to prasītāju lūgumu šajā sakarā nevar apmierināt.

46 — Skat. pārsūdzētā sprieduma 73. un 74. punktu.

47 — Skat. pārsūdzētā sprieduma 77. punktu.

48 — Skat. pārsūdzētā sprieduma 78. un 79. punktu.

49 — Skat. pārsūdzētā sprieduma 84. punktu.

50 — Skat. pārsūdzētā sprieduma 85. un 93. punktu.

51 — Skat. pārsūdzētā sprieduma 86.–93. punktu.

B — *Galvenie lietas dalībnieku argumenti*

97. *FEG* uzskata, ka Pirmās instances tiesai *neatkarīgi* no kaitējuma tās tiesībām uz aizstāvību bija jāatceļ apstrīdētais Komisijas lēmums pārmērīgi ilgās procedūras dēļ.

98. *FEG* uzskata, ka Pirmās instances tiesai, izskatot jautājumu par lēmuma atcelšanu, katrā ziņā bija jāņem vērā arī laika posms *pirms* 1996. gada 3. jūlija paziņojuma par iebildumiem. Atbilstoši Eiropas Cilvēktiesību tiesas<sup>52</sup> judikatūrai jau paziņojumu apsūdzētajam par iepriekšējas izmeklēšanas uzsākšanu pret viņu var interpretēt kā apsūdzību ECTK<sup>53</sup> 6. panta izpratnē<sup>54</sup>. Ņemot vērā iepriekš minēto, izskatāmajā lietā attiecībā uz saprātīgu procedūras ilgumu noteicošais ir laika posms pēc pirmo informācijas pieprasījumu nosūtīšanas *FEG* un *TU* 1991. gadā vai vēlākais — pēc brīdinājuma vēstules nosūtīšanas 1991. gada 16. septembrī.

52 — Turpmāk tekstā arī — ECT.

53 — Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija, kas parakstīta Romā 1950. gada 4. novembrī.

54 — *FEG* savos rakstveida un mutvārdu apsvērumos īpaši atsaucas uz ECT 1980. gada 5. februāra spriedumu lietā *Deweert*, A sērija Nr. 35, 24. lpp., 46. punkts, 1982. gada 15. jūlija spriedumu lietā *Eckle*, A sērija Nr. 51, 33. lpp., 73. punkts, un 1998. gada 22. maija spriedumu lietā *Hoeze* pret *Niederlandi*, *Recueil des arrêts et décisions* 1998-III, 43. punkts.

99. *FEG* uzskata, ka jautājumā par tiesībām uz aizstāvību Pirmās instances tiesa nav ņēmusi vērā grūtības, kas, paejot aizvien ilgākam laikam, rodas uzņēmumam, gatavojot savu aizstāvību. Īpaši sakarā ar uzņēmumu administrācijas sastāva un personāla maiņu, paejot ilgākam laikam, kļūst arvien grūtāk rekonstruēt pagātnes notikumus un precīzi iekļaut šos notikumus toreizējā kontekstā. Turklāt *FEG* apstrīd, ka tai inkriminētie pārkāpumi turpinājās vēl pēc 1991. gada.

100. Attiecībā uz naudas soda apmēru *FEG* apstrīd apgalvojumu, ka tā nav minējusi attiecīgus argumentus, kas pamatotu vērā ņemamu naudas soda samazinājumu. Turklāt Pirmās instances tiesa ir pieļāvusi acīmredzamu kļūdu, atsakot naudas soda samazinājumu papildus Komisijas jau apstiprinātajam apmēram. Apstrīdētajā Komisijas lēmumā minētais nenozīmīgais naudas soda samazinājums tika balstīts uz pieņēmumu, ka atbildība par pārmērīgu procedūras ilgumu ir jāsadala starp Komisiju un lietā iesaistītajiem uzņēmumiem<sup>55</sup>. Turpretī Pirmās instances tiesa konstatēja, ka par pārmērīgo procedūras ilgumu pilnībā ir atbildīga Komisija.

101. Komisija savukārt uzskata, ka Pirmās instances tiesa apstrīdētajā spriedumā ir balstījusies uz pastāvīgo judikatūru, ko tā precīzi ir piemērojusi konkrētajam gadīju-

55 — Skat. apstrīdētā lēmuma motīvu daļas 152. punktu.

mam. Pirmās instances tiesa īpaši ir pārbaudījusi procedūras ilgumu gan pirms, gan arī pēc paziņojuma par iebildumiem.

104. Jautājumā par iespēju samazināt naudas sodu Komisija uzskata *FEG* nostāju par nepieņemamu vai katrā ziņā — nepamatotu.

102. Komisija ir pārliecināta, ka ECTK kritērijus un Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūru nevar akli piemērot attiecībā uz konkurences tiesībām. Formāla apsūdzība nepastāv, kamēr nav paziņoti iebildumi. Bridinājuma vēstule, kādu izskatāmajā lietā nosūtīja Komisijas dienesti, principiāli atšķiras no formāla paziņojuma par iebildumiem, tādēļ šajā gadījumā interesējošajā jautājumā ir mazsvarīgi, sākot no kura brīža pārmērīgs procedūras ilgums var kaitēt tiesībām uz aizstāvību.

105. *CEF* argumenti pauž līdzīgu nostāju kā Komisijas minētie. Turklāt, saskaņā ar *CEF* viedokli, uz *FEG* gulstas galvenā atbildība par procedūru kā tādu un šī procedūra varēja nenotikt, ja *FEG* savlaicīgi būtu pārtraukusi tai inkriminētos pārkāpumus.

## C — Vērtējums

103. Komisija uzsver, ka saskaņā ar judikatūru administratīvās procedūras ilgums pats par sevi nevar kalpot kā iemesls apstrīdētā lēmuma prettiesiskumam un tādējādi tā atcelšanai. Gluži pretēji, ir jābūt konkrētam pierādījumam par attiecīgo personu tiesībām uz aizstāvību nodarīto kaitējumu. Prasītāja, uz kuru šajā gadījumā gulstas pierādīšanas pienākums, nav spējusi pārliecinoši pierādīt šāda kaitējuma nodarīšanu. Komisija uzskata, ka Pirmās instances tiesa no savas puses ir detalizēti izvērtējusi pārmērīgā procedūras ilguma ietekmi uz *FEG* aizstāvības tiesībām, proti, ņemot vērā visu procedūras stadiju ilgumu.

106. Nu jau pastāvīgā judikatūra nosaka, ka konkurences tiesību jomā jāievēro saprātīga termiņa princips, ja saskaņā ar Regulu Nr. 17 tiek ierosināta administratīva procedūra, kas var izraisīt tajā paredzēto sankciju piemērošanu<sup>56</sup>.

<sup>56</sup> — Skat. 2002. gada 15. oktobra spriedumu apvienotajās lietās C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P, C-252/99 P un C-254/99 P *Limburgse Vinyl Maatschappij u.c./Komisija*, sauktu par "*PVC II*" (*Recueil*, I-8375. lpp., 179. punkts).

## 1) Sākotnējās piezīmes

107. Saprātīga termiņa princips ir Kopienu tiesību vispārējs princips, kas balstās uz ECTK 6. panta 1. punktu<sup>57</sup> un tagad ir iekļauts arī Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 41. panta 1. punktā<sup>58</sup> (labas pārvaldības princips)<sup>59</sup>.

57 — Šajā sakarā skat. iepriekš 16. zemsvītras piezīmē minēto spriedumu lietā *Baustahlgewebe*/Komisija, 21. punkts, un iepriekš 56. zemsvītras piezīmē minēto spriedumu lietā *PVC II*, 170. un 171. punkts. Tomēr Tiesa norāda arī uz to, ka "sacīkstes princips līdzīgi kā pārējās ECTK 6. panta 1. punktā noteiktās procesuālās garantijas jāievēro tikai 'tiesā' izskatāmās tiesvedības ietvaros" (iepriekš 13. zemsvītras piezīmē minētā sprieduma Cementa lietā 70. punkts). No tā var secināt, ka katrā ziņā administratīvajā procedūrā Komisija nevar tieši piemērot ECTK 6. panta 1. punktu.

58 — OV 2000, C 364, 1. lpp. Lai gan Pamattiesību harta nerada primārajām tiesībām līdzīgas saistošas sekas, tā tomēr kā tiesību avots sniedz norādes par Kopienu tiesību noteikumos garantētajām pamattiesībām. Šajā sakarā skat. manus 2005. gada 8. septembra secinājumus lietā C-540/03 *Parlaments/Padome* (atrodas izskatīšanā Tiesā, 108. punkts) un 2004. gada 14. oktobra secinājumus apvienotās lietas C-387/02, C-391/02 un C-403/02 *Berlusconi u.c.* (2005. gada 3. maija spriedums, Krājums, I-3565. lpp., 83. zemsvītras piezīmē); šajā sakarā skat. arī ģenerāldokvāta Pojareša *Maduro* [*Poiares Maduro*] 2004. gada 29. jūnija secinājumus lietā C-181/03 P *Nardone*/Komisija (2005. gada 13. janvāra spriedums, Krājums, I-199. lpp., 51. punkts), ģenerāldokvāta Mišo [*Mischo*] 2001. gada 20. septembra secinājumus apvienotās lietas C-20/00 un C-64/00 *Booker Aquaculture* un *Hydro Seafood* (2003. gada 10. jūlija spriedums, *Recueil*, I-7411. lpp., 126. punkts), ģenerāldokvāta Ticano [*Tizzano*] 2001. gada 8. februāra secinājumus lietā C-173/99 *BECTU* (2001. gada 26. jūnija spriedums, *Recueil*, I-4881. lpp., I-4883. lpp., 28. punkts), kā arī ģenerāldokvāta Ležē [*Léger*] 2001. gada 10. jūlija secinājumus lietā C-353/99 P *Hautala* (2001. gada 6. decembra spriedums, *Recueil*, I-9565. lpp., 82. un 83. punkts); ģenerāldokvāts Albers [*Alber*] ir atturīgāks savos 2002. gada 24. oktobra secinājumos lietā C-63/01 *Evans* (2003. gada 4. decembra spriedums, *Recueil*, I-14447. lpp., 80. punkts).

59 — Pamattiesību harta šajā lietā ar laiku saistītu apsvērumu dēļ nav piemērojama, jo tā tika publicēta tikai pēc tam, kad apstrīdētais lēmums jau bija pieņemts. Tomēr nākotnē konkurences tiesību pārkāpuma procedūras jāņem vērā, ka Komisija ir svinīgi solījusi ievērot Pamattiesību hartu, tātad pati ir izvēlējusies ievērot to (Eiropas Komisijas prezidenta Romano Prodi [*Romano Prodi*] paziņojums Eiropadomes Nīcas sanāksmē 2000. gada 7. decembrī); turklāt skat. arī Regulas Nr. 1/2003 trīsdesmit septīto apsvērumu.

108. Kaut arī konkurences pārkāpumu procedūrām saskaņā ar Regulas Nr. 17 noteikumiem nav krimināltiesiska rakstura<sup>60</sup> un tās ir vērstas pret uzņēmumiem, nevis pret personām, Tiesa, piemērojot saprātīga termiņa principu, cieši balstās uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas pastāvīgo judikatūru attiecībā uz ECTK 6. panta 1. punktu<sup>61</sup>. Atbilstoši šai judikatūrai saprātīga termiņa principu var piemērot jau ilgi pirms formālas apsūdzības izvirzīšanas. Ir pilnīgi pietiekami, ja personu *oficiāli apsūdz* kāda nodarījuma izdarīšanā vai arī pasākumi, kurus veic, pamatojoties uz aizdomām par šo nodarījumu, *būtiski ietekmē tās situāciju*<sup>62</sup>.

109. No iepriekš minētā izriet, ka arī konkurences tiesību pārkāpuma procedūrās var piemērot saprātīga termiņa principu jau ilgi pirms paziņojuma par iebildumiem, kas līdzinās formālai apsūdzības izvirzīšanai. Turklāt šajā gadījumā nav svarīgi, vai un attiecīgā gadījumā — kurā brīdī *pirms* paziņojuma par iebildumiem var runāt par *oficiālas apsūdzības izvirzīšanu*. Tas tādēļ, ka Komisijas ierosinātās izmeklēšanas ietvaros

60 — Šajā sakarā skat. Regulas Nr. 17 15. panta 4. punktu.

61 — Skat. iepriekš 56. zemsvītras piezīmē minēto spriedumu lietā *PVC II*, 182. punkts.

62 — Franču valoda: "La période à prendre en considération [...] débute dès qu'une personne se trouve officiellement inculpée ou lorsque les actes effectués par les autorités de poursuite en raison des soupçons qui pèsent contre elle ont des répercussions importantes sur sa situation"; angļu valoda: "The period to be taken into consideration [...] begins at the time when formal charges are brought against a person or when that person has otherwise been substantially affected by actions taken by the prosecuting authorities as a result of a suspicion against him"; skat. ECT virspalātas 2004. gada 17. decembra spriedumu lietā *Pedersen* un *Baadsgaard* pret Daniju, prasība Nr. 49017/99, 44. punkts; šajā sakarā, skat. arī ECT 1971. gada 16. jūlija spriedumu lietā *Ringeisen*, A sērija, Nr. 13, 110. punkts, 1982. gada 10. decembra spriedumu lietā *Corigliano*, A sērija, Nr. 57, 34. punkts, un iepriekš 54. zemsvītras piezīmē minēto judikatūru.

gan tās atbilstoši Regulas Nr. 17 14. pantam veiktās pārbaudes, gan atbilstoši Regulas Nr. 17 11. pantam nosūtītie informācijas pieprasījumi katrā ziņā var "būtiski ietekmēt" attiecīgo uzņēmumu situāciju<sup>63</sup>.

arī sabiedrības iespējamā reakcija. No šī brīža attiecīgajām personām ir arī nedrošība par to, kad un ar kādu rezultātu beigsies pret viņām uzsāktā procedūra. Tātad uz tām tiek izdarīts milzīgs spiediens. Šādā situācijā saprātīga termiņa princips garantē šīm personām lielāku aizsardzību nekā procesuālo darbību noilguma termiņi<sup>64</sup>.

110. Attiecīgajiem uzņēmumiem šādu izmeklēšanas pasākumu gadījumā parasti rodas iespaids, ka Komisija tos tur aizdomās par EKL 81. panta vai EKL 82. panta pārkāpumu. Šādas aizdomas vēl jo vairāk pastiprina apstākļi, ja Komisija, kā izskatāmajā lietā, liek noprast, ka ir saņēmusi kādas trešās personas sūdzību un šī sūdzība ir bijusi pietiekams iemesls sākotnējām aizdomām, lai ierosinātu izmeklēšanu. Šādos apstākļos attiecīgajam uzņēmumam adresēts informācijas pieprasījums ir salīdzināms ar aizdomās turamās personas pirmo nopratināšanu, bet attiecīgajā uzņēmumā veiktā pārbaude — ar krati šānu aizdomāsturētās personastelpās.

112. Ņemot vērā iepriekš minēto jāsecina, ka *noteicošais laika posms*, lai noskaidrotu, vai Komisijas ierosinātā konkurences pārkāpumu procedūra ir bijusi pārmērīgi ilga, sākas nevis ar paziņojumu par iebildumiem, bet gan jau ar pirmo Komisijas iniciēto izmeklēšanas pasākumu, kas būtiski ietekmē attiecīgo uzņēmumu situāciju<sup>65</sup>.

111. Šādu izmeklēšanas pasākumu rezultātā attiecīgās personas parasti pieliek ievērojamus pūles, lai sagatavotu savu aizstāvību un, it īpaši, nodrošinātu sev advokāta palīdzību. Attiecīgā gadījumā turklāt ir jāveido arī rezerves iespējamiem naudas soda maksājumiem un jāņem vērā darījumu partneru, kā

113. Tomēr jautājumā par administratīvās procedūras *ilguma novērtējumu* jānošķir divas pēctecīgas stadijas: *pirmā stadija*, kas sākas ar Komisijai piešķirto izmeklēšanas

63 — Skat. iepriekš 56. zemsvītras piezīmē minēto spriedumu lietā *PVC II*, 182. punkts.

64 — Par procesuālo darbību noilguma termiņiem konkurences jomā skat. Padomes 1974. gada 26. novembra Regulu (EEK) Nr. 2988/74 attiecībā uz noilguma termiņiem procesuālās darbības un sankciju piemērošanā atbilstīgi Eiropas Ekonomikas kopienas transporta un konkurences noteikumiem (OV L 319, 1. lpp.) un attiecībā uz turpmākajiem gadījumiem skat. Regulas Nr. 1/2003 25. pantu.

65 — Skat. iepriekš 56. zemsvītras piezīmē minēto spriedumu lietā *PVC II*, 182. punkts. Cits viedoklis ir ģenerāladvokātam Mišo, kurš savos 2001. gada 25. oktobra secinājumos lietā *C-250/99 P PVC II* (2002. gada 15. oktobra spriedums, *Recueil*, I-8375, lpp., 40. un turpmākie punkti) izsakās par to, ka nav jāņem vērā laika posms pirms paziņojuma par iebildumiem.

pilnvaru īstenošanu un turpinās līdz paziņojumam par iebildumiem, un *otrā stadijā*, kas ilgst no paziņojuma par iebildumiem līdz galīgā lēmuma pieņemšanai<sup>66</sup>.

pārkāpumiem. Pretējā gadījumā pastāvētu risks, ka Komisiju kā konkurences jomā darbojošos iestādi ilgstoši varētu traucēt piemērot Līgumā noteiktos konkurences noteikumus. Komisijai arī ir jābūt iespējai noteikt attiecīgu procedūru prioritāti pār citām procedūrām<sup>69</sup>; galvenokārt, bet ne tikai, tas attiecas uz tiem pārejošajiem laika posmiem, kad kompetentie dienesti ir pārslogoti.

114. No sprieduma lietā *PVC II* izriet<sup>67</sup>, ka saprātīga termiņa princips tiek piemērots abās stadijās. Tomēr katrai no šīm stadijām ir sava iekšējā loģika. Stadijai līdz paziņojumam par iebildumiem, kas sākas ar izmeklēšanas pilnvaru īstenošanu, ir jādod Komisijai iespēja pēc tās veiktās izmeklēšanas formulēt savu viedokli attiecībā uz turpmāko procedūras gaitu, turpretī stadijai pēc paziņojuma par iebildumiem ir jādod Komisijai iespēja pēc ieinteresēto personu noklausīšanās formulēt tās galīgo nostāju attiecībā uz apgalvoto pārkāpumu. Tā kā šie dažādie mērķi ietekmē konkrēto termiņa saprātīguma novērtējumu katrā procedūras stadijā, vienmēr jāizvērtē visi konkrētā gadījuma apstākļi<sup>68</sup>.

115. Pirmās procedūras stadijas izvērtējumā pienācīgi jāņem vērā, ka Komisijai tās izmeklēšanas darbībām ir nepieciešams pietiekams laiks, lai atbilstoši pārbaudītu aizdomas par EKL 81. panta vai EKL 82. panta

116. Otrās procedūras stadijas izvērtējumā jāpievērš uzmanība tam, ka paziņojuma par iebildumiem brīdī Komisijas izmeklēšanas darbības parasti jau ir pabeigtas un vēl atliek tikai lēmuma pieņemšanas procesā ņemt vērā atziņas, kas gūtas lietā iesaistīto uzņēmumu noklausīšanās rezultātā. Komisija ir nonākusi tādā procedūras stadijā, ka turpmāk vairs nav saprātīgi ilgāk nekā nepieciešams turēt lietā iesaistītos uzņēmumus neziņā par procedūras iznākumu. Līdz ar to stingrāki ir arī kritēriji, kas jāpiemēro, pārbaudot procedūras ilgumu.

66 — Skat. iepriekš 56. zemsvītras piezīmē minēto spriedumu lietā *PVC II*, 181.–183. punkts.

67 — Iepriekš 56. zemsvītras piezīmē minētā sprieduma lietā *PVC II* 182.–184. punkts.

68 — Par piemērojamiem kritērijiem skat. iepriekš 56. zemsvītras piezīmē minētā sprieduma lietā *PVC II* 187. un 188. punktu un iepriekš 16. zemsvītras piezīmē minēto spriedumu lietā *Baustahlgewebe/Komisija*, īpaši tā 29. punktu.

69 — Šajā sakarā skat. arī 1992. gada 18. septembra spriedumu T-24/90 *Automec/Komisija* (*Recueil*, II-2223. lpp., 77. punkts) un 1999. gada 4. marta spriedumu lietā C-119/97 P *Uffex u.c./Komisija* (*Recueil*, I-1341. lpp., 88. punkts).

117. Izskatāmajā lietā ir viennozīmīgi skaidrs, ka administratīvā procedūra Komisijā bija pārmērīgi gara divos posmos, kuras konstatēja Pirmās instances tiesa<sup>70</sup> — pirmkārt, pirms paziņojuma par iebildumiem un, otrkārt, no lietas dalībnieku noklausīšanās līdz apstrīdētā lēmuma pieņemšanai.

118. Strīdīgs ir vienīgi jautājums, vai Pirmās instances tiesa, nepieļaujot kļūdu tiesību piemērošanā, varēja izlemt, ka administratīvās procedūras pārmērīgais ilgums gan pirms, gan pēc paziņojuma par iebildumiem nevar kalpot par iemeslu ne lēmuma atcelšanai (pirmais pamats), ne arī naudas soda papildus samazināšanai (septītais pamats).

2) Par pirmo pamatu — pārmērīgi ilgu procedūru un lēmuma atcelšanu

119. Pirmā pamata ietvaros *FEG*, kā arī Komisija un personas, kas iestājušās lietā, lai atbalstītu Komisijas prasījumus, pārstāv dažādus viedokļus par to, vai atsevišķu administratīvās procedūras daļu pārmērīga ilguma dēļ bija jāatceļ apstrīdētais lēmums.

a) Lēmuma atcelšana tikai ietekmes uz aizstāvības iespējām gadījumā

120. Apsvērumu izejas punktam jābūt tādam, ka katra reize, kad Komisija nepamatoti novilcina procedūru, ir uzskatāma par pamattiesībās garantēto lietā iesaistīto uzņēmumu procesuālo tiesību pārkāpumu. Pieņemot, ka ir noticis šāds pārkāpums, nav jāpierāda, ka ir nodarīti kādi zaudējumi<sup>71</sup>.

121. Jebkurā gadījumā ne jau visām procesuālajām kļūdām ir vienādas sekas<sup>72</sup>. Atcelt Komisijas lēmumu sakarā ar lietas dalībnieku procesuālo tiesību pārkāpumiem iespējams tikai tad, ja, nepieļaujot šo pārkāpumu,

71 — Skat., piem., iepriekš 56. zemsvītras piezīmē minētā sprieduma lietā *PVC II* 191.–200. punktu un iepriekš 16. zemsvītras piezīmē minētā sprieduma lietā *Baustahlgewebe*/Komisija 26.–48. punktu, kas abos gadījumos par pārbaudes priekšmetu izvirza vienīgi saprātīgu procedūras ilgumu. No ECT judikatūras skat., piemēram, iepriekš 62. zemsvītras piezīmē minētā sprieduma lietā *Corigliano* 31. punktu.

72 — Ari ECT (1994. gada 9. decembra spriedums lietā *Schouten un Meldrum* pret Nīderlandi, A sērija Nr. 304, 75. punkts) pamatā atzīst, ka piemērotas sankcijas par saprātīga termiņa principa pārkāpumu ir jāmeklē attiecīgajā valsts tiesību sistēmā; franču valodā: “[...] il appartient en principe aux juridictions nationales de juger ce que doit être, en vertu de leur système juridique, la sanction appropriée pour une violation, imputable à l’une des parties, de l’exigence d’un “délai raisonnable” [...]”; angļu valodā: “[...] it is in principle for the national courts to decide what the appropriate sanction should be under their legal system for a breach attributable to one of the parties of the “reasonable time” requirement [...]”.

70 — Šajā sakarā skat. šo secinājumu 95. punktu.

procedūras rezultāts<sup>73</sup> būtu bijis pavisam citādāks<sup>74</sup>.

Kaut arī Tiesa to nevienā *konkurences tiesību pārkāpuma* lietā nav skaidri atzinusi<sup>77</sup>, tomēr attiecīgās tās judikatūras atspoguļojums līdzīgās lietās ļauj secināt, ka Tiesa saskata šāda veida sakarību starp saprātīga termiņa principu un tiesībām uz aizstāvību<sup>78</sup>.

122. Saskaņā ar pastāvīgo judikatūru konkurences tiesībās procesuālo tiesību pārkāpums ietekmē procedūras rezultātu tajā gadījumā, ja šis pārkāpums ir apgrūtinājis lietā iesaistīto uzņēmumu aizstāvību<sup>75</sup>.

123. Tātad arī Komisijas lēmumu pārmērīga procedūras ilguma dēļ var atcelt tikai tad, ja lietā iesaistītie uzņēmumi var pamatoti argumentēt, ka pārmērīgais procedūras ilgums ir kaitējis to aizstāvības iespējām<sup>76</sup>.

124. *A contrario*, ja nav pamatoti argumentēti lietā iesaistīto uzņēmumu aizstāvības iespējām nodarītais kaitējums un tādēļ nekas nenorāda uz to, ka pārmērīgais procedūras ilgums varēja ietekmēt Komisijas lēmuma saturu, *atbilstoši tiesību normām nav vajadzīgs* atcelt Komisijas lēmumu arī pārmērīga procedūras ilguma dēļ<sup>79</sup>. Tomēr šādos gadījumos vienmēr ir iespējams samazināt nau-  
das sodu taisnīguma iemeslu dēļ<sup>80</sup> vai arī

73 — Šāds citādāks rezultāts, piemēram, var būt mazāk smagu pārkāpumu konstatēšana, zemāks naudas sods vai arī turpmāku pasākumu izbeigšana.

74 — Skat. daudzu spriedumu vidū 1980. gada 10. jūlija spriedumu lietā 30/78 *Distillers/Komisija* (*Recueil*, 2229. lpp., 26. punkts, par apspriedi ar Padomdevēju komiteju); 1990. gada 14. februāra spriedumu lietā C-301/87 *Francija/Komisija* (*Recueil*, I-307. lpp., 31. punkts, par sacikstes principa pārkāpumu); 2005. gada 25. oktobra spriedumu apvienotajās lietās C-465/02 un C-466/02 *Vacijs un Dānija/Komisija* (Krājums, I-9115. lpp., 36.–40. punkts, par valodu režimu regulatīvajā komitejā) un iepriekš 56. zemesvītras piezīmē minētā sprieduma lietā *PVC II* 315.–328. punktu — par tiesībām piekļūt lietas materiāliem. Turklāt par pareizā juridiskā pamata un likumdošanas procedūras izvēli skat. 2003. gada 11. septembra spriedumu lietā C-211/01 *Komisija/Padome* (*Recueil*, I-8913. lpp., 52. punkts), kā arī manus 2005. gada 26. maija secinājumus lietā C-94/03 *Komisija/Padome* (atrodas izskatīšanā Tiesā, 53. punkts).

75 — Tikai saistībā ar tiesību piekļūt lietas materiāliem pārkāpumiem skat. 1999. gada 8. jūlija spriedumu lietā C-51/92 P *Hercules Chemicals/Komisija* (*Recueil*, I-4235. lpp., 77. un 82. punkts) un iepriekš 56. zemesvītras piezīmē minētā sprieduma lietā *PVC II* 315.–317. un 321.–323. punktu.

76 — Šajā sakarā — saistībā ar tiesību piekļūt lietas materiāliem pārkāpumiem — skat., piemēram, iepriekš 56. zemesvītras piezīmē minēto spriedumu lietā *PVC II*, 318. un 324. punkts, un iepriekš 13. zemesvītras piezīmē minēto spriedumu *Cementa* lietā, 73.–75. un 131. punkts.

77 — Skat. arī iepriekš 65. zemesvītras piezīmē minēto ģenerāladvokāta Mišo 2001. gada 25. oktobra secinājumu lietā C-250/99 P 76., 80. un 83. punktu.

78 — Šajā sakarā skat. 2004. gada 15. jūlija spriedumu lietā C-501/00 *Spānija/Komisija* (Krājums, I-6717. lpp., 52., 57. un 58. punkts); par lietu saistībā ar *EOTK* atbalstu, kā arī valsts pienākumu neizpildes jautājumā pieņemto 1999. gada 21. janvāra spriedumu lietā C-207/97 *Komisija/Belģija* (*Recueil*, I-275. lpp., 25.–27. punkts) un 1991. gada 16. maija spriedumu lietā C-96/89 *Komisija/Nīderlande* (*Recueil*, I-2461. lpp., 15. un 16. punkts).

79 — Šajā sakarā skat. arī iepriekš 16. zemesvītras piezīmē minētā sprieduma lietā *Baustahlgewebe/Komisija* 49. punktu, kurā Tiesa nolēm, ka, neskatoties uz pārmērīgu procedūras ilgumu pirmajā instancē, Pirmās instances tiesas nolēmums nav atceljams, jo nekas nenorāda uz procedūras ilguma ietekmi uz tiesvedības iznākumu. Skat. turklāt arī iepriekš 65. zemesvītras piezīmē minēto ģenerāladvokāta Mišo secinājumu 75.–78. un 84.–85. punktu.

80 — Šajā sakarā skat. iepriekš 16. zemesvītras piezīmē minētā sprieduma lietā *Baustahlgewebe/Komisija* 48. un 141.–143. punktu. Skat. arī šo secinājumu 136.–152. punktu.

piešķirt atbilstošu kompensāciju<sup>81</sup>, saprotams, uz attiecīga lūguma pamata.

125. Līdz ar to *FEG* argumenti, saskaņā ar kuriem apstrīdēto lēmumu vajadzēja automātiski atcelt tikai pārmērīgā procedūras ilguma dēļ vien, tātad neatkarīgi no varbūtējā kaitējuma tās aizstāvības iespējām ir nepamatoti.

b) Vai izskatāmajā lietā ir skartas aizstāvības iespējas?

126. Tomēr ir jāpārbauda, vai Pirmās instances tiesa, nepieļaujot kļūdu tiesību piemērošanā, varēja izskatāmajā lietā uzskatīt, ka *FEG* aizstāvības iespējām nav nodarīts kaitējums. *FEG* šajā sakarā norāda, ka, pirmkārt, Pirmās instances tiesa nav ņēmusi vērā laika posmu līdz paziņojumam par iebildumiem un, otrkārt, Pirmās instances tiesa nav ņēmusi vērā konkrētās grūtības, ar kādām sastopas uzņēmums, gatavojot savu aizstāvību.

81 — Līdzīgu viedokli pauž arī ģenerālvokāts Mišo iepriekš 65. zemesvītras piezīmē minēto secinājumu lietā C-250/99 P 79. punktā. Par iespējamo prasību par zaudējumu atlīdzību skat. Pirmās instances tiesas 1999. gada 20. aprīļa spriedumu apvienotajās lietās no T-305/94 līdz T-307/94, T-313/94, T-316/94, T-318/94, T-325/94, T-328/94, T-329/94 un T-335/94 *Limburgse Vinyl Maatschappij u.c./Komisija (Receuil, II-931. lpp., 122. punkts)*, ko apstiprina iepriekš 56. zemesvītras piezīmē minētā Tiesas sprieduma lietā *PVC II* 173.–178. punkts.

127. Pirmās instances tiesa pārsūdzētajā spriedumā pamatoti uzskata, ka konkurences tiesību pārkāpuma lietā iesaistītie uzņēmumi pret Komisijas izvirzītajiem pārmetumiem var aizstāvēties tikai *pēc* paziņojuma par iebildumiem saņemšanas. Tikai šajā (otrajā) procedūras stadijā, kad jau ir noslēgušās Komisijas izmeklēšanas darbības un administratīvā procedūra iegūst sacīkstes raksturu, parādās arī tiesības uz aizstāvību<sup>82</sup>. Īpaši jāuzsver, ka tikai šajā stadijā lietā iesaistītie uzņēmumi iegūst iespēju iepazīties ar lietas materiāliem un tikai no šī brīža tie var paust savu nostāju attiecībā uz Komisijas iebildumiem. Turpretī pirmā procedūras stadija ir veltīta Komisijas izmeklēšanas darbībām, un līdz ar to šajā stadijā lietā iesaistītajiem uzņēmumiem nav aizstāvības tiesību. Ja Komisija šajā pirmajā procedūras stadijā vērsas pie lietā iesaistītajiem uzņēmumiem, piemēram, nosūtot tiem informācijas pieprasījumu, tad tas ir tikai izmeklēšanas pasākums, bet ne nopratināšanas akts. Acīmredzamu iemeslu dēļ šajā procedūras stadijā nav paredzēts ļaut iepazīties ar lietas materiāliem, jo tas varētu nopietni apdraudēt izmeklēšanas panākumus un paildzināt, nevis paātrināt pašu procedūru.

128. Tātad, kaut arī lietā iesaistītajiem uzņēmumiem aizstāvības *tiesības* parādās, tikai *sākot ar* paziņojumu par iebildumiem, t.i., tikai otrajā procedūras stadijā, tomēr pirms tam esošajai pirmajai administratīvās proce-

82 — Šajā sakarā skat. pastāvīgo judikatūru; it īpaši iepriekš 75. zemesvītras piezīmē minēto spriedumu lietā *Hercules Chemicals*, 75. punkts, un iepriekš 56. zemesvītras piezīmē minēto spriedumu lietā *PVC II*, 315. un 316. punkts.

dūras stadijai ir zināma ietekme uz lietā iesaistīto uzņēmumu aizstāvības *iespējām*.

vērā, norādot, ka pārmērīgais pirmās procedūras stadijas ilgums “pats pa sevi nevar būt par iemeslu”, lai kaitētu lietā iesaistīto uzņēmumu tiesībām uz aizstāvību<sup>85</sup>.

129. Jo ilgāks laika posms šķir pirmos izmeklēšanas pasākumus no paziņojuma par iebildumiem, jo lielāka ir iespēja, ka pierādījumus, kas attaisnotu paziņojumā par iebildumiem izvirzītos pārmetumus, var iegūt tikai ar lielām grūtībām. Pilnīgi iespējams, ka noderīga informācija tiek saglabāta registros un arhīvos, lai šādā veidā nodrošinātos pret varbūtējiem tiesu vai administratīvo iestāžu pasākumiem<sup>83</sup>. Tomēr *FEG* pamatoti norāda, ka, paejot arvien ilgākam laikam, turklāt nav svarīgi, vai šis laiks paiet pirms vai pēc paziņojuma par iebildumiem, kļūst arvien grūtāk atrast aizstāvības lieciniekus, it īpaši ņemot vērā dabīgā ceļā notiekošo uzņēmumu administrācijas sastāva un personāla maiņu. Pirmās instances tiesa apstrīdētajā spriedumā nepietiekami pievēršas šī jautājuma izskatīšanai<sup>84</sup>.

130. Jau pārmērīgs pirmās procedūras stadijas ilgums var ietekmēt lietā iesaistīto uzņēmumu aizstāvības iespējas nākotnē un gala rezultātā padarīt to tiesības uz aizstāvību nevērtīgas izmantošanai otrajā procedūras stadijā. Pirmās instances tiesa nav ņēmusi to

131. Tādējādi Pirmās instances tiesa, pārsūdzētā sprieduma 86.–93. punktā pārbaudot tikai to, “vai [pārmērīgais] šīs procedūras [pēdējās] stadijas ilgums ir kaitējis tiesībām uz aizstāvību”<sup>86</sup>, ir pieļāvusi kļūdu tiesību piemērošanā. Pirmās instances tiesai vajadzēja vēl arī pārbaudīt, vai pārmērīgais procedūras pirmās stadijas ilgums pirms paziņojuma par iebildumiem varēja kaitēt lietā iesaistīto uzņēmumu aizstāvības iespējām nākotnē, it īpaši, vai *FEG* ir pārliecinoši pierādījusi šādu kaitējumu.

132. Tomēr jānorāda, ka šāda pieeja nekādā ziņā nenozīmē, ka tiesību uz aizstāvību izmantošana laika ziņā tiek pavisma uz priekšu. Lietā iesaistīto uzņēmumu noklausīšanās un to tiesības iepazīties ar lietas materiāliem pastāv un arī turpmāk saglabājas otrās procedūras stadijas ietvaros, tātad laika posmā *pēc* paziņojuma par iebildumiem. Tomēr tas nenozīmē, ka aizstāvības *iespējām* nodarītā kaitējuma un līdz ar to arī aizstāvības *tiesību* pārkāpuma iemesls nevarētu būt pārmērīgi ilgās izmeklēšanas darbības vai pat ilglaicīga Komisijas bezdarbība procedūras pirmās stadijas laikā.

83 — Šajā sakarā skat. pārsūdzētā sprieduma 87. punktu.

84 — *FEG* uz personāla kadru mainības problēmu norādīja jau tiesvedībā pirmajā instancē (lieta T-5/00) sava prasības pieteikuma 46. punktā, kā arī atbildes raksta 49. punktā. Tomēr Pirmās instances tiesa pārsūdzētajā spriedumā vispār nav pievērsusies šim jautājumam, arī ne netieši sprieduma 86.–93. punktā.

85 — Skat. pārsūdzētā sprieduma 78. un 79. punktu.

86 — Skat. pārsūdzētā sprieduma 86. punktu. Par pārbaudes apjomu skat. arī pārsūdzētā sprieduma 93. punktu.

133. Ņemot vērā, ka pārsūdzētajā spriedumā šajā jautājumā nav izdarīti nekādi secinājumi, tas ir jāatceļ, un, ņemot vērā lietas stāvokli, atbilstoši Tiesas Statūtu 61. panta 1. punktam lieta jānodod atpakaļ izskatīšanai Pirmās instances tiesā.

3) Par septīto pamatu — naudas soda samazināšanu

134. Pamatojoties uz to, ka atbilstoši iepriekš izklāstītajiem apsvērumiem pirmais pamats noved pie pārsūdzētā sprieduma atcelšanas kopumā, manis turpmāk norādītajiem apsvērumiem jautājumā par iespējamu naudas soda samazināšanu, kas ir septītā pamata priekšmets, ir tikai pakārtota nozīme.

135. Izvirzot šo pamatu, *FEG* apgalvo, ka Pirmās instances tiesa, izmantojot savu neierobežoto kompetenci (EKL 229. pants un 17. pants Regulā Nr. 17), ir pieļāvusi *acīmredzamu kļūdu*. Īpaši Pirmās instances tiesa nav ņemusi vērā, ka tikai Komisija ir atbildīga par pārmērīgo procedūras ilgumu un nevis, kā Komisija sākumā uzskatīja<sup>87</sup>, ka šī atbildība ir jāsadala starp Komisiju un lietā iesaistītajiem uzņēmumiem.

87 — Skat. apstrīdētā lēmuma motīvu daļas 152. punktu.

136. Pastāvīgā judikatūra gan nosaka, ka Tiesai, kura, apelācijas tiesvedībā lemjot par tiesību jautājumiem, vadās pēc tiesiskās apziņas, nav jāveic savs novērtējums attiecībā uz naudas soda apmēru, lai aizstātu Pirmās instances tiesas novērtējumu, ja Pirmās instances tiesa, izmantojot savu neierobežoto kompetenci, šo jautājumu jau ir izlēmusi<sup>88</sup>. Tomēr Tiesa var pārbaudīt, vai Pirmās instances tiesa nav pieļāvusi *acīmredzamu kļūdu* un vai tā nav pārkāpusi samērīguma principu vai vienlīdzīgas attieksmes principu<sup>89</sup>. Tātad tiktāl, ciktāl *FEG* apgalvo, ka Pirmās instances tiesa, izmantojot savu kompetenci attiecībā uz naudas soda apmēra noteikšanu, ir pieļāvusi *acīmredzamu kļūdu*, tās septītais pamats ir pieņemams.

137. Pirmkārt, uzskatīt, ka lietā ir pieļauta *acīmredzama kļūda*, var tādā gadījumā, ja Pirmās instances tiesa savas kompetences ietvaros, ko nosaka EKL 229. pants, skatot to kopā ar 17. pantu Regulā Nr. 17, kļūdaini novērtē savu pilnvaru apjomu. Otrkārt, *acīmredzama kļūda* ir pieļauta arī tajā gadījumā, ja Pirmās instances tiesa pirms lēmuma pieņemšanas par naudas soda apmēru nav pietiekami izvērtējusi visus faktus un argumentus, kas konkrētajā gadījumā ir svarīgi tās lēmumam par naudas soda apmēru<sup>90</sup>.

88 — Skat. 2005. gada 28. jūnija spriedumu apvienotajās lietās C-189/02 P, C-202/02 P, no C-205/02 P līdz C-208/02 P un C-213/02 P *Dansk Rørindustri* u.c. (Krajums, I-5425. lpp., 245. punkts); skat. arī 1995. gada 6. aprīļa spriedumu lietā C-310/93 P *BPB Industries* un *British Gypsum*/Komisija (*Recueil*, I-865. lpp., 34. punkts); 2000. gada 16. novembra spriedumu lietā C-291/98 P *Sarrió*/Komisija (*Recueil*, I-9991. lpp., 73. punkts), iepriekš 16. zemsviras piezīmē minēto spriedumu lietā *Baustahlgewebe*/Komisija, 129. punkts, un iepriekš 56. zemsviras piezīmē minēto spriedumu lietā *PVC II*, 614. punkts.

89 — Skat. iepriekš 13. zemsviras piezīmē minēto spriedumu *Cementa* lietā, 365. punkts.

90 — Šajā sakarā skat. iepriekš 88. zemsviras piezīmē minēto spriedumu lietā *Dansk Rørindustri*, 244. un 303. punkts, un iepriekš 16. zemsviras piezīmē minēto spriedumu lietā *Baustahlgewebe*/Komisija, 128. punkts.

138. Izskatot jautājumu par *Pirmās instances tiesas pilnvaru apjomu* EKL 229. panta ietvaros, jāņem vērā, ka neierobežoto kompetenci nepamato tie paši kritēriji, kas pamato, piemēram, apstrīdētā lēmuma atcelšanu. Īpaši jāuzsver, ka neierobežotā kompetence nenozīmē vienīgi Komisijas pieņemto lēmumu likumības kontroli. Gluži pretēji, tās ietvaros var tikt ņemti vērā arī piemērotības un taisnīguma kritēriji. Tieši tādēļ ir jāņem vērā tādas procesuālās kļūdas kā, piemēram, saprātīga termiņa principa pārkāpums, kas, kā jau iepriekš norādīts<sup>91</sup>, ir uzskatāmas par pamattiesību pārkāpumu arī tajā gadījumā, ja tās satura ziņā nav ietekmējušas Komisijas lēmumu un līdz ar to nekalpo par iemeslu tā atcelšanai.

139. Pirmās instances tiesa izskatāmajā lietā šo apstākli ir pamatoti ņēmusi vērā un norādījusi, ka tā, pamatojoties tikai uz pārmērīgo administratīvās procedūras ilgumu, par ko ir atbildīga Komisija, varētu papildus samazināt uzlikto naudas sodu<sup>92</sup>. No iepriekš minētā izriet, ka tiktāl Pirmās instances tiesa nav pieļāvusi acīmredzamu kļūdu.

140. Citādāka situācija ir jautājumā par Pirmās instances tiesas pienākumu *ņemt vērā visus attiecīgos faktus* vai *argumentus*.

141. Izskatāmajā lietā pie visiem attiecīgajiem faktiem neierobežotās kompetences ietvaros īpaši ir pieskaitāma Komisijas atbildība par *divu* administratīvās procedūras stadiju pārmērīgu ilgumu, tātad ne tikai par tā laika posma pārsniegšanu, kas parasti ilgst no lietas dalībnieku noklausīšanās līdz apstrīdētā lēmuma pieņemšanai, bet arī par vairāk nekā trīs gadus ilgu bezdarbības periodu izmeklēšanas stadijā *pirms* paziņojuma par iebildumiem.

142. Kaut gan pārsūdzētajā spriedumā Pirmās instances tiesa sākumā vēl atzīst, ka Komisija ir atbildīga par *abu* administratīvās procedūras stadiju pārmērīgu ilgumu<sup>93</sup>, tā savas neierobežotās kompetences ietvaros vēlāk ņem vērā tikai Komisijas atbildību par *vienu* no abām stadijām, proti, par laiku no lietas dalībnieku noklausīšanās līdz apstrīdētā lēmuma pieņemšanai. Īpaši skaidrs tas kļūst no pārsūdzētā sprieduma 436. punkta, kas iezīmē sākumu Pirmās instances tiesas apsvērumiem par naudas soda apmēru. Tajā ir atsauce vienīgi uz pārsūdzētā sprieduma 85. punktu, tātad uz to rindkopu sprieduma tekstā, kurā tiek izskatīta Komisijas atbildība par pārmērīgu procedūras ilgumu *pēc* paziņojuma par iebildumiem. Turpretī nav nevienas atsaucē uz pārsūdzētā sprieduma 77. punktu, no kura izriet Komisijas atbildība par pārmērīgu procedūras ilgumu *pirms* paziņojuma par iebildumiem.

91 — Skat. šo secinājumu 120.–124. punktu.

92 — Skat. pārsūdzētā sprieduma 436. punktu.

93 — Skat. pārsūdzētā sprieduma 77. un 85. punktu.

143. Tā kā Pirmās instances tiesa šādā veidā nav izmantojusi iespēju, izvērtējot jautājumu par naudas soda samazināšanu tiesas ceļā, ņemt vērā arī pārmērīgo procedūras ilgumu *pirms* paziņojuma par iebildumiem, tā, piemērojot savu neierobežoto kompetenci, ko nosaka EKL 229. pants un 17. pants Regulā Nr. 17, acīmredzami ir pieļāvusi tiesību kļūdu.

144. Tātad, pat ja pārsūdzētais spriedums, pretēji šeit izklāstītajam viedoklim<sup>94</sup>, netiktu pilnībā atcelts jau pirmā pamata dēļ, tas katrā ziņā būtu jāatceļ septītā pamata dēļ tajā daļā, kur Pirmās instances tiesa noraida *FEG* prasību par tai uzliktā naudas soda samazinājumu. Šajā gadījumā tiesvedības stadija ļautu Tiesai atbilstoši Tiesas Statūtu 61. panta 1. punktam pašai pieņemt galīgo nolēmumu šajā lietā. Īpaši Tiesa pati varētu pieņemt galīgo nolēmumu par Komisijas uzliktā naudas soda samazinājumu<sup>95</sup>.

145. Izskatāmajā lietā Komisija, apstrīdētajā lēmumā nosakot naudas soda apmēru, pati ir piemērojusi naudas soda samazinājumu EUR 100 000 apmērā. Tomēr tā nav nošķirusi dažādos lēmumā minētos procedūras pārkāpumus, tādēļ nevar noteikt, cik liela summa no EUR 100 000 attiecas tieši uz pārmērīgo procedūras ilgumu. Komisija nav

nošķirusi arī abas administratīvās procedūras stadijas. Komisija nav arī uzskatījusi, ka tā vienīgā ir atbildīga par pārmērīgo procedūras ilgumu abās procedūras stadijās<sup>96</sup>, kā to tagad ir konstatējusi Pirmās instances tiesa. Šādos apstākļos nešķiet, ka Komisijas piemērotais naudas soda apmēra samazinājums ir tāds, lai *FEG* procesuālo tiesību pārkāpumu uzskatītu par pietiekami novērtētu.

146. Ņemot vērā iepriekš minēto, jāsecina, ka naudas soda papildus samazinājums būtu pamatots. Par izejas punktu varētu kalpot EUR 50 000, ko Tiesa kā naudas soda samazinājumu pati noteica lietā *Baustahlge-webe/Komisija*<sup>97</sup>. Šajā lietā Komisijas sākumā uzliktais naudas sods pēc sava apmēra bija līdzīgs *FEG* uzliktajam naudas sodam.

147. Turklāt izskatāmajā lietā īpaši liela nozīme ir tam, ka Komisija, kā to konstatēja Pirmās instances tiesa, ir atbildīga par bezdarbības periodu vairāk nekā trīs gadu garumā. Tādēļ šķiet pamatoti par katru pilnu šīs bezdarbības gadu procedūras stadijā *pirms* paziņojuma par iebildumiem piemērot naudas soda samazinājumu iepriekš minētās summas EUR 50 000 apmērā, tātad kopumā

94 — Šajā sakarā skat. manus apsvērumus par pirmo pamatu šo secinājumu 119.–133. punktā.

95 — Tā notika, piemēram, iepriekš 13. zemsvītras piezīmē minētajā spriedumā *Cementa* lietā, skat. 384. un 385. punktu.

96 — Apstrīdētā lēmuma motīvu daļas 151.–153. punkts.

97 — Spriedums minēts iepriekš 16. zemsvītras piezīmē, īpaši skat. 141. punktu.

samazināt naudas sodu par EUR 150 000. Turklāt arī pārmērīgais procedūras stadijas ilgums *pēc* paziņojuma par iebildumiem būtu jānovērtē vēl par EUR 50 000, tādējādi iegūstot kopsummu EUR 200 000 apmērā. Tiesa par šo summu varētu samazināt uzlikto naudas sodu, kas patlaban ir EUR 4 400 000.

nepamatots, tai tomēr katrā ziņā septītā pamata dēļ<sup>99</sup> ir jāatceļ pārsūdzētais spriedums daļā, kur tiek noraidīts FEG lūgums samazināt tai uzliktā naudas soda apmēru. Šajā gadījumā Tiesai jāsamazina uzliktā naudas soda apmērs un pārējā daļā apelācijas sūdzība ir jānoraida.

## VI — Par tiesāšanās izdevumiem

D — *Starpsecinājumi par pirmo un septīto pamatu*

148. Atbilstoši piedāvātajam risinājumam pirmā pamata sakarā<sup>98</sup> pārsūdzētais lēmums ir jāatceļ kopumā un lieta ir jānodod atpakaļ izskatīšanai Pirmās instances tiesai.

150. Saskaņā ar Reglamenta 122. panta 1. punktu Tiesa lemj par tiesāšanās izdevumiem, ja apelācija tiek noraidīta vai arī ja apelācija ir pamatota un Tiesa lietā taisa galīgo spriedumu.

151. Tā kā, atbilstoši šeit piedāvātajam risinājumam pirmā pamata sakarā lieta ir jānodod atpakaļ izskatīšanai Pirmās instances tiesai, lēmuma pieņemšana jautājumā par tiesāšanās izdevumiem ir jāatliek<sup>100</sup>.

149. Ja Tiesa, pretēji šeit izteiktajam viedoklim, tomēr secinās, ka pirmais pamats ir

99 — Šajā sakarā skat. šo secinājumu 134.–147. punktu.

100 — Šajā sakarā skat., piemēram, 2000. gada 16. novembra spriedumu lietā C-279/98 P *Cascades*/Komisija (*Recueil*, I-9693. lpp., 82. punkts); 2003. gada 3. jūlija spriedumu apvienotajās lietās C-83/01 P, C-93/01 P un C-94/01 P *Chronopost u.c./Ifex u.c.* (*Recueil*, I-6993. lpp., 45. punkts) un 2004. gada 29. aprīļa spriedumu lietā C-111/02 P *Parlaments/Reynolds* (*Recueil*, I-5475. lpp., rezolutīvās daļas 3. punkts).

98 — Skat. šo secinājumu 119.–133. punktu.

## **VII — Secinājumi**

152. Pamatojoties uz iepriekš minētajiem apsvērumiem, iesaku Tiesai pieņemt šādu nolēmumu:

- 1) atcelt Eiropas Kopienų Pirmās instances tiesas 2003. gada 16. decembra spriedumu apvienotajās lietās T-5/00 un T-6/00;
- 2) nodot lietu atpakaļ izskatīšanai Pirmās instances tiesai;
- 3) atlikt lēmuma pieņemšanu jautājumā par tiesāšanās izdevumiem.